

GROBOWIEC
WETERANÓW Z 1831 I 1863 ROKU
NA CMENTARZU RAKOWICKIM W KRAKOWIE

Materiały z projektu inwentaryzacyjnego*

Adam Świątek

Do późnej godziny w nocy snuły się zastępy ludzi, a z oświetleniem cmentarza współzawodniczyła pełnia księżyca. Grób poległych w r. 1863, przystrojony w chorągwie i łańcuchy, oraz światło, a gromadziło się koło niego bardzo wiele osób. – Śpiewano tu także pieśni narodowe¹.

Tak relacjonował krakowski „Czas” Zaduszki na cmentarzu Rakowickim w Krakowie w 1884 r. To były pierwsze Zaduszki dla niedługo przedtem wybudowanego grobowca weteranów powstań: listopadowego i styczniowego. Co roku, od niemal 130 lat, krakowianie, studenci, uczniowie szkół, miłośnicy historii, osoby chcące złożyć hołd powstańcom zbierają się przy grobowcu weteranów nie tylko na Wszystkich Świętych, ale również w rocznice narodowych zrywów z 1830 i 1863 r. Robiono to zresztą także i wcześniej, tyle, że przy rozproszonych po całej nekropolii indywidualnych grobach powstańców. Znana jest choćby prywatna manifestacja krakowskiego szewca, Antoniego Markiewicza, który w Zaduszki 1876 r. umieścił na cmentarzu transparent z wizerunkiem kobiety oplakującej dzieci, która miała być alegorią Polonii. Widniał na nim napis:

Choć nie żyje, żyje w pamięci i słynie
Kto za ojczyznę w krwawym boju zginie².

* This article was supported by funding from the Jagiellonian University within the SET project. The project is co-financed by the European Union.

¹ „Czas” 1884, nr 254 z 4 XI, s. 2.

² Cyt. za: K. G r o d z i s k a - O ż ó g, *Cmentarz Rakowicki w Krakowie*, Kraków 1987, s. 83.

Budowa grobowca, będącego wspólną mogiłą powstańców, dawała możliwość zbiorowego przeżywania uczuć patriotycznych. Nie tyle uobecniał i uobecnia on historię zmagania Polaków z zaborcą, ile pamięć o tej walce i walczących. W kontekście współczesnej mody na badanie problematyki pamięci, form upamiętniania czy miejsc pamięci – grobowiec powstańców, a w zasadzie dziesięciolecia składania przy nim hołdu powstańcom, mógłby się stać przedmiotem interesującej analizy nad przekazem międzypokoleniowym i rytuałami pamięci, funkcjonującymi w zmieniającej się rzeczywistości społeczno-politycznej³. Już sam fakt połączenia dwóch tradycji powstańczych, listopadowej i styczniowej, w kontekście budowy jednego grobowca dla walczących w obu powstaniach, pokazuje jak powstawał tudzież funkcjonował kult zrywów niepodległościowych. Pamięć o poszczególnych powstaniach narodowyzwoleńczych, w tym o ich bohaterach, pielęgnowano w życiu publicznym, co przejawiało się zwłaszcza w celebrowaniu powstańczych rocznic, zbieraniu składek na ubogich i schorowanych weteranów, organizowaniu dla nich pomocy wszelkiego rodzaju, a w końcu chowaniu z honorami na cmentarzu, zarówno w czasach zaborów, jak i po odzyskaniu niepodległości. Historie grobowca i dzieje pochowanych w nim powstańców odzwierciedlają zbiorowy portret świadomości mieszkańców XIX- i XX-wiecznego Krakowa, ich tęsknot i kulturowanych świętości.

Niniejszy tekst nie ma na celu ukazania tego, czego jeszcze nie powiedziano w literaturze przedmiotu na temat grobowca⁴, ale przede wszystkim – w oparciu o wyniki projektu inwentaryzacyjnego⁵, a także efekty kwerendy w Archiwum Narodowym

³ Problematyką tą, zwłaszcza w kontekście Lwowa, zajmuje się Lidia Michalska-Bracha, autorka m.in. takich prac, jak: *Powstanie styczniowe w pamięci zbiorowej społeczeństwa polskiego w okresie zaborów*, Kielce 2003; *Między pamięcią a historiografią. Lwowskie debaty o powstaniu styczniowym (1864-1939)*, Kielce 2011 oraz artykułów: *Materiały do działalności „Towarzystwa Weteranów polskich z r. 1863” w zbiorach Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie*, [w:] *Znani i nieznaní dziewiętnastowiecznego Lwowa. Studia i materiały*, red. eadem i M. Przeniosło, t. 2, Kielce 2009, s. 171-185; *Uczestnicy powstania styczniowego w życiu społeczno-politycznym Galicji w dobie autonomicznej. Aspekty źródłowe badań i ich perspektywy*, [w:] *Galicja 1772-1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, red. A. Kawalec, W. Wierzbieniec, L. Zaszczalniak, wstęp J. Maternicki, t. 1, Rzeszów 2011, s. 360-371.

⁴ O obiekcie i krótko pochowanych w nim powstańcach pisano już wielokrotnie. Zob.: S. Cyranekiewicz, *Przewodnik po cmentarzach rzeczowo spisany przez [...]*, Kraków 1908, s. 43-44; K. Grodziska-Ożóg, *Cmentarz Rakowicki w Krakowie, passim*; K. Grodziska, *Cmentarz Rakowicki w świadomości społecznej jako Panteon wielkich Polaków*, [w:] *Cmentarz Rakowicki w Krakowie*, Warszawa 1988, s. 28-52; eadem, *Zaduszne ścieżki. Przewodnik po cmentarzu Rakowickim*, Kraków 2003, s. 40-45; eadem, *Dwieście lat krakowskiej nekropolii*, [w:] *Cmentarz Rakowicki w Krakowie*, wstęp J. Majchrowski, Kraków 2003, s. 30-31; *Krakowska Teka Konserwatorska*, t. 3; A. Król, *Sztuka cmentarza Rakowickiego*, [w:] *Cmentarz Rakowicki...*, Warszawa 1988, s. 68; A. Świątek, *Powstańcy listopadowi w grobowcu weteranów 1831 i 1863 roku na cmentarzu Rakowickim w Krakowie*, [w:] *Wokół powstania listopadowego. Zbiór Studiów*, red. H. Chudzió, J. Pezda, Kraków 2014, s. 419-433.

⁵ W projekcie, przeprowadzonym w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2009 r. w ramach zajęć dydaktycznych „Cmentarz jako źródło historyczne”, uczestniczyli studenci I i II roku historii: Magda Arsenicz, Bartosz Biela, Karol Bochenek, Teresa Dyrka, Marcin Dzierwa, Kinga Dziołek, Jacek Flasiński, Michał Gierszon, Grzegorz Kasak, Sławomir Kawala, Paulina Kleszno, Zyta Klimek, Monika Kowalska, Róża Koza, Ewelina Kuliga, Marcin Lubański, Marta Pacholczyk, Marcelina Pacura, Ziemowit Pająkowski, Agnieszka Romanek, Michał Schmidt, Anna Snoch, Agnieszka Staroń, Ida Sucherek, Kinga Węglarz, Wiktor Węglewicz, Magdalena Wiatrak, Łukasz Wiatrak i Karol Wójcik. Autor dziękuje wyżej wymienionym za udział w projekcie.

w Krakowie (m.in. nr zesp. 550: Przytulisko Weteranów 1863/1864 w Krakowie)⁶ oraz Archiwum Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie na Rakowicach (UC-253/60, k. 1323, 1324)⁷ – zwraca uwagę na problemy badawcze wynikłe w kontekście zestawienia materiału epigraficznego i archiwalnego. Zatem niniejszy artykuł w pierwszej kolejności jest opisem, rekonstrukcją podstawowych faktów z historii tego, jakże ważnego dla narodowej pamięci w XIX-wiecznym Krakowie, obiektu sepulkralnego; następnie – próbą analizy i ukazania głównego problemu, jakim są różnice w źródłach, nawet w kwestii podstawowych danych biograficznych, takich jak nazwiska czy daty urodzenia i śmierci; w końcu zaś – tekst ma charakter sprawozdania z inwentaryzacji grobowca. Stąd też artykuł wieńczy wykaz pochowanych osób, a także symbolicznie upamiętnionych na ścianach grobowca powstańców wraz z wykazem tablic, odczytem epigraficznym inskrypcji oraz osobnymi fotografiami każdej z płyt inskrypcyjnych.

WETERANI

Motywacją do napisania tego artykułu był fakt, iż przeważająca większość pochowanych w grobowcu powstańców nie jest współcześnie znana nie tylko osobom celebrującym rocznice przy grobowcu, ale nawet historykom zajmującym się XIX-wiecznym Krakowem. *Polski słownik biograficzny* omawia życiorysy zaledwie szesnastu osób spośród stu kilkudziesięciu nazwisk wypisanych na ścianach grobowca⁸, jeszcze mniej, bo tylko sześć osób znalazło się w *Encyklopedii Krakowa*⁹. Większość powstańców, których zbrojne wyczyny starano się upamiętniać w Krakowie od dziesięcioleci, pozostawała dotąd znana, ale tylko z imienia i nazwiska. Tymczasem ich losy popow-

⁶ W związku ze 150. rocznicą powstania styczniowego zapowiedziano digitalizację zespołu i umieszczenie go w sieci do ogólnego dostępu. Jeśli przedsięwzięcie się powiedzie, to bez wątpienia ułatwi badania nad omawianym w niniejszym artykule zagadnieniem. Zob. *150 rocznica powstania styczniowego*, [on-line:] <http://www.archiwa.gov.pl/pl/component/content/article/63-aktualnosci/3505-150-rocznica-wybuchu-powstania-styczniowego-.html>, 28 XII 2013. Obecnie udostępniono wybrane dokumenty, fotografie i grafiki dotyczące powstania styczniowego. Zob. *150. rocznica wybuchu Powstania Styczniowego. Materiały do historii powstania w zbiorach Archiwum Narodowego w Krakowie*, [on-line:] <http://www.ank.gov.pl/powstaniestyczniowe/index.html>, 7 I 2014.

⁷ Za udostępnienie materiału źródłowego serdecznie dziękuję Agnieszce Rudnik z Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie.

⁸ Zob.: W. Janiszewski, *Abramowicz Bronisław*, [w:] *Polski słownik biograficzny* (dalej: *PSB*), t. 1, s. 12; J. Briesenmeister, *Bednarczyk Emiljan*, [w:] *PSB*, t. 1, s. 395-396; J. Sokulski, *Bryczyński Stefan*, [w:] *PSB*, t. 3, s. 29; H. Łuczak-Kożerska, *Chrystowski Adolf*, [w:] *PSB*, t. 3, s. 457-458; J. Sokulski, *Czapski Józef*, [w:] *PSB*, t. 4, s. 188-189; M. Tyrowicz, *Darowski Weryha Mieczysław*, [w:] *PSB*, t. 4, s. 441-443; S. Kieniewicz, *Falkowski Józef*, [w:] *PSB*, t. 6, s. 362-363; A. Misiąg-Bocheńska, *Gadomski Walery*, [w:] *PSB*, t. 7, s. 203; J. Sokulski, *Galuszka Bogumil*, [w:] *PSB*, t. 7, s. 259; J. Pachowski, *Głębocki Józef Teodor*, [w:] *PSB*, t. 8, s. 108-110; W. Knapowska, *Grabiański Wiktor*, [w:] *PSB*, t. 8, s. 465; J. Samujłło, *Idzikowski Adam*, [w:] *PSB*, t. 10, s. 138; K. Dunin-Wąsowicz, *Katyll Szymon*, [w:] *PSB*, t. 12, s. 224-225; I. Trybowski, *Kozakiewicz Antoni*, [w:] *PSB*, t. 14, s. 594-595; J. Mitkowski, *Krzyżanowski Stanisław*, [w:] *PSB*, t. 15, s. 619-621; A. Sitarz, *Salomoński Hieronim Aleksander*, [w:] *PSB*, t. 34, s. 385-386.

⁹ *Abramowicz Bronisław*, [w:] *Encyklopedia Krakowa*, red. R. Burek, Warszawa-Kraków 2000, s. 1; *Bednarczyk Emilian*, [w:] *Encyklopedia...*, s. 51; *Gadomski Walery*, [w:] *Encyklopedia...*, s. 223; *Głębocki Józef*, [w:] *Encyklopedia...*, s. 244; *Kosz, Kosch Jan*, [w:] *Encyklopedia...*, s. 449; *Krzyżanowski Stanisław*, [w:] *Encyklopedia...*, s. 518.

stańcze były niekiedy o wiele bardziej interesujące niż ich wojskowa przygoda. Problem ten został już poruszony szerzej w innym miejscu¹⁰, tutaj jedynie warto wspomnieć, że wielu z powstańców, których szczątki spoczywają w grobowcu, spędziło lata na zesłaniu, emigracji albo – jeśli od razu kierowali się do Galicji – na wieloletnich próbach znalezienia pracy, mieszkania i zapewnienia warunków do życia sobie i swoim rodzinom. Jest to o tyle ważne, że większość z nich była osobami nie tylko spoza Krakowa, ale spoza Galicji, którą traktowali jako względnie bezpieczny teren dla swojego osiedlenia po przegranej powstaniu. Wyrwani ze swych ojczystych stron, niezależnie od tego, czy była to Kongresówka, Wielkie Księstwo Poznańskie czy Ziemie Zabrane, borykali się oni z problemem adaptacji w obcym miejscu, na co spory wpływ miał brak znajomych czy krewnych, którzy mogliby im pomóc w ułożeniu sobie normalnego życia w zaborze austriackim. Problem obcości stawał się szczególnie uciążliwy, gdy weterani starzeli się i potrzebowali nie tylko pieniędzy na utrzymanie, ale także opieki zdrowotnej. Tradycja powstańcza przez dekady zajmowała pamięć pokoleń Polaków pod zaborami, ale nie zmieniało to faktu, że ci, których wyczyny stały się przedmiotem szczególnej celebracji, wcale nie żyli jak bohaterowie. Życiorysy licznych weteranów pochowanych w omawianym grobowcu dowodzą czegoś zupełnie przeciwnego: bohaterowie powstania, choć nie wszyscy, zmagali się z biedą, opuszczeniem, brakiem pracy, wykluczeniem, problemami zdrowotnymi, bezdomnością.

Instytucje, które utworzono w Krakowie celem wsparcia weteranów, wychodziły naprzeciw wspomnianym problemom. Mowa tu o Towarzystwie Opieki nad Weteranami 1831 r., które powstało z inicjatywy barona Kaliksta Horocha w 1881 r.¹¹ i Towarzystwie Wzajemnej Pomocy Uczestników Powstania Polskiego z r. 1863/4, powołanym w 1888 r.¹² Zakres działań obu stowarzyszeń był podobny: wypłacanie zapomóg potrzebującym, udzielanie pożyczek, pomoc w poszukiwaniu mieszkania i pracy, zapewnianie pomocy lekarskiej i posługi duszpasterskiej oraz organizacja pogrzebów¹³. Szczególnie pilny był problem zorganizowania lokum dla najbardziej potrzebujących i sędziwych wiekiem powstańców. W 1893 r. trzech weteranów umieszczono w schronisku Brata Alberta, ale rychło podjęto starania o zorganizowanie odrębnego miejsca, docelowo przeznaczonego wyłącznie dla powstańców. W 1895 r. utworzono na Zwierzyńcu w Krakowie Przytulisko Uczestników Powstania z r. 1863-1864. Początkowo mieszkało tam dziewięciu powstańców, w 1899 r. było ich już dwudziestu dwóch, w 1900 r. – dwudziestu siedmiu, a rok później – trzydziestu jeden. W 1901 r., z powodu przebudowy koryta rzeczki Rudawy, budynek został wykupiony, a zarząd Przytuliska zaciągnął pożyczkę od Towarzystwa Opieki nad Weteranami 1831 r. i za zgromadzone pieniądze nabyto nowy, dwukondygnacyjny budynek przy ul. Biskupiej 18 za kwotę pięćdziesięciu tysięcy koron. Budynek ten pełnił funkcję przytuliska przez wiele lat. Warto w tym miejscu nadmienić, że w schronisku spędzali swe ostatnie lata życia zarówno powstańcy listopadowi, jak i styczniowi – ze znaczną przewagą tych ostatnich. Jeszcze w 1930 r. mieszkało tam siedmiu weteranów. Po II wojnie światowej budynek przekazano Związkowi

¹⁰ A. Świątek, *op. cit.*

¹¹ Więcej na ten temat: „Czas” 1883, nr 259 z 14 XI, s. 2.

¹² Szerzej: *U weteranów z r. 63*, „Czas” 1913, nr 35 z 22 I (wyd. popołudniowe), s. 2.

¹³ Zob. m.in. Statut pierwszej z wymienionych organizacji: Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANKr.) 550: Przytulisko powstańców, PW 74, k. 1: Statut Towarzystwa Weteranów Żołnierzy Polskich z r. 1831.

Inwalidów Wojennych II RP, a w 120. rocznicę powstania styczniowego wmurowano tablicę upamiętniającą funkcjonowanie w budynku Domu Weteranów Powstania Styczniowego. Tradycję tej instytucji kultywuje powstała w 1987 r. Izba Pamięci Powstania Styczniowego im. św. brata Alberta¹⁴.

GROBOWIEC

Towarzystwa weteranów obu zrywów narodowych zajmowały się, oprócz opieki nad żyjącymi, także pogrzebami zmarłych powstańców. Genezę utworzenia grobowca weteranów należy wiązać z działalnością Towarzystwa Opieki nad Weteranami 1831 r. Stowarzyszenie początkowo informowało żyjących weteranów o śmierci ich kolegów, co umożliwiała organizację ostatniego pożegnania. W końcu pojawił się pomysł budowy grobowca na cmentarzu Rakowickim. 13 listopada 1883 r. władze Towarzystwa skierowały do Rady Miasta Krakowa oraz prezydenta Krakowa, Ferdynanda Weigla prośbę o ofiarowanie na cmentarzu miejsca pod przyszły grobowiec¹⁵. Prezes Towarzystwa, Ksawery Konopka, w swoim liście pisał, że to „dla tych nieszczęśliwych Obrońców Ziemi Naszej – dla tych pozostałych szczątków niegdyś tak świetnej Armii Naszej, aby tam przynajmniej nierozdzieleni spoczywali razem!”¹⁶. Starania weteranów spotkały się z przychylną odpowiedzią prezydenta Weigla¹⁷. W końcu Rada Miasta Krakowa, w 53. rocznicę wybuchu powstania listopadowego, 29 listopada 1883 r. podjęła decyzję o bezpłatnym oddaniu ziemi na cmentarzu Rakowickim pod budowę przyszłego grobowca. Na posiedzeniu Rady Miasta Krakowa w dniu 3 kwietnia wybrano grunt o powierzchni 3,5 ara w kwaterze C – ale już na posiedzeniu w dn. 3 lipca 1884 r. zmieniono tę decyzję i ostatecznie przyznano grunt o powierzchni 34,22 m² w kwaterze Ra, a więc po przeciwnej stronie alejki prowadzącej do kaplicy cmentarnej, tuż obok obelisku upamiętniającego powstańców styczniowych¹⁸.

Do budowy obiektu przyczyniło się nie tylko Towarzystwo, ale również darczyńcy. Udzielano zarówno wsparcia finansowego, jak i dostarczano materiały budowlane¹⁹. Krakowski architekt Edward Stehlik przygotował projekt grobowca. Projektant nadał budowli formę kaplicy o trójosiowej fasadzie. Obiekt wieńczyła rzeźba przedstawiająca stylizowany hełm hoplity, który był czytelnym nawiązaniem do bitwy pod Termopilami. Zastosowanie tego symbolu wiązało się z jasnym przekazem, że walka i klęska powstańców była aktem poświęcenia ojczyźnie, ale dawała jej ratunek. Z kolei na frontowej ścianie, nad odrzwiami zamieszczono tarczę herbową przedstawiającą Orła i litewską Pogoń, co również wskazywało na charakter powstania obejmującego swym zasięgiem

¹⁴ *U weteranów...; Przytulisko uczestników powstania styczniowego 1863-64*, [w:] *Encyklopedia...*, s. 824-825.

¹⁵ ANKr. 550, PW 75, k. 881.

¹⁶ *Ibidem*, k. 883.

¹⁷ *Ibidem*, k. 879.

¹⁸ Por.: Archiwum Narodowe w Krakowie, Oddział na ul. Lubicz (dalej: ANKr. OL), ABM, Cm. Rak. 43: Akta cmentarne Rok 1884, k. 109-111: [Pismo prezydenta Miasta Krakowa Ferdynanda Weigla do Komitetu Opieki Weteranów polskich z r. 1831, Kraków 23 VII 1884], plan 17: Rzut położenia miejsca na Grobowiec weteranów z roku 1831 (na kw. C.); Archiwum Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie, Rakowice, (dalej: AZCKK Rak.), UC-253/60, k. 1323, 1324, [Kartoteka grobów stałych], k. [1]; „Czas” 1883, nr 273 z 30 XI, s. 2; nr 276 z 4 XII.

¹⁹ „Czas” 1884, nr 254 z 4 XI, s. 2.

całość ziem dawnego polsko-litewskiego państwa²⁰. Poniżej umieszczono napis: „Weterani z 1831 i 1863 r.”

Poświęcenie obiektu odbyło się 31 października 1884 r., ale ze skromnej formy grobowca już wówczas nie byli zadowoleni inicjatorzy jego postawienia. Ksawery Konopka w trakcie uroczystości z rozżaleniem mówił:

A skoro nie mogliśmy z braku funduszków dla umarłych postawić grobowca wspaniałego, jakby może serca pragnęły, to z pewnością na rok przyszły, gdy chociaż w części przebolejemy klęskę, jaka nasz kraj nawiedziła pod względem materialnym tego roku, będziemy pamiętać o żyjących jeszcze naszych weteranach, aby im przez zapomnienie nie przyspieszać drogi do tego smutnego, a ostatniego przybytku²¹.

Do 1888 r. włącznie, w ciągu niespełna pięciu lat istnienia grobowca, pochowano w nim przeszło trzydzieści osób. Wymogło to potrzebę rozbudowy obiektu, na co zgodę wyraziła Rada Miejska. W liście z 13 września 1888 r. informowano prezesa Ksawerego Konopkę, że w dniu 5 września 1888 r. podjęto uchwałę o rozszerzeniu gruntu przeznaczonego przed pięcioma laty pod grobowiec o dodatkowe 13,95 m². W tym celu podjęto decyzję o przeniesieniu „trzech grobów starych zwykłych”, zajmujących miejsce, w którym planowano rozbudować grobowiec weteranów²². Nowy projekt przygotował inżynier Aleksander Gebauer. Zakładał on dobudowanie z tyłu nowej, niższej części. Tak powiększony obiekt mógł już spełniać swoje funkcje grzebalne w stosunku do zapotrzebowania. Ponowne poświęcenie grobowca odbyło się 1 listopada 1888 r.

Zadania opieki nad grobowcem podjęli się weterani powstań mieszkający w Przytulisku. Zobowiązali się oni do trzymania dyżurów przy grobowcu i na cmentarzu. W 1901 r. uchwalono nawet Instrukcję dla straży cmentarnej pełnionej przez weteranów. Miała ona za zadanie wspierać zarządcę cmentarza w codziennym utrzymywaniu porządku na nekropoli²³. Dodatkowo, w Dzień Zaduszny, weterani podjęli się pełnienia honorowej warty przy grobowcu, zapalania świec oraz składania kwiatów i wieńców przy grobowcu zbiorowym i na grobie założyciela Towarzystwa Opieki nad Weteranami 1831 r., barona Kaliksta Horocha²⁴. Tradycję tę kontynuowano w odrodzonej Rzeczypospolitej, dopóki weterani sami już nie byli w stanie wykonywać tego typu obowiązków ze względu na skromną ich liczbę oraz podeszły wiek i stan zdrowia. Należy odnotować, że w II RP była to już ceremonia rangi państwowej – pochod wojskowy co roku składał z honorami wieńce przy grobowcu²⁵. Zresztą odejście każdego z ostatnich żyjących powstańców było okazją do zmanifestowania przywiązania i uznania dla powstańczej tradycji.

²⁰ K. Grodziska, *Dwieście lat...*, s. 31; A. Król, *op. cit.*, s. 68.

²¹ „Czas” 1884, nr 253 z 1 XI, s. 2.

²² ANKr. OL, ABM, Cm. Rak. 47: Akta cmentarne Rok 1888, s. 127-129: [List Magistratu Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa do Komitetu Towarzystwa Opieki Weteranów z r. 1831, 13 IX 1888], plan 20: [Plan przebudowy]; AZCKK Rak., UC-253/60, k. 1323, 1324, [List Magistratu Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa do Komitetu Towarzystwa Opieki Weteranów z r. 1831, 13 IX 1888]. O zgodzie na rozbudowę grobowca pisał także „Czas” 1888, nr 252 z 3 XI, s. 2.

²³ ANKr. 550, PW 8, Instrukcja dla straży cmentarnej wykonywanej przez weteranów.

²⁴ Zob. relacje w: „Czas” 1885, nr 251 z 3 XI, s. 2; 1886, nr 251 z 3 XI, s. 2; 1887, nr 251 z 3 XI, s. 2; 1888, nr 252 z 3 XI, s. 2; 1889, nr 253 z 3 XI, s. 2; 1892, nr 252 z 3 XI, s. 2; 1896, nr 253 z 3 XI, s. 2; 1899, nr 251 z 3 XI, s. 2; 1900, nr 269 z 2 XI, s. 2.

²⁵ K. Grodziska, *Cmentarz Rakowicki w świadomości...*, s. 37.

Część powstańców pochowanych w innych zakątkach cmentarza Rakowickiego była z honorami przenoszona do grobowca. Kartoteka grobów stałych informuje o kilku takich przypadkach. Pierwszej – odnotowanej w tym źródle – ekshumacji dokonano 25 kwietnia 1905 r. Przeniesiono wówczas Tomasza Świtkowskiego, zmarłego w 1855 r., a więc ekshumacja miała miejsce pół wieku po jego zgonie. Dwa lata później, 24 czerwca 1907 r. przeniesiono po dwóch latach od śmierci Władysława Ścibor-Rylskiego, a w czasach II Rzeczypospolitej kolejnych: Alfreda Mieczysława Manastarskiego – 25 lutego 1935 r. (16 lat po śmierci) oraz Pawła i Bolesława Urbańczyków – 22 czerwca 1937 r. (26 lat po śmierci).

Wart odnotowania jest też fakt, iż z końcem 1938 r. realnych kształtów nabrał pomysł wybudowania nowego monumentu, który w mniej skromnej formie honorowałby zmarłych weteranów. Wykonano nawet dwa projekty nowego grobowca, który miał stać w środku kwatery Ra. Pierwszy z projektów został odrzucony z końcem stycznia 1939 r., ale rychło Zakład Artystyczno-Kamieniarski Mieczysława Pietruchy przedstawił nową propozycję, którą Wydział Budowlany Zarządu Miejskiego przekazał do Wydziału Zdrowia Publicznego z końcem marca 1939 r. Kosztorys na wysokość 6070 zł obejmował wzniesienie grobowca z kamienia naturalnego „Dolomitki”, osadzonego na piwnicy o wymiarach 3,4 x 3,1 x 5 m, oraz umieszczenie napisów z brązu na ścianach obiektu (łącznie 1600 liter). W kosztach przedsięwzięcia oprócz wykonania przez zakład Mieczysława Pietruchy samej bryły grobowca, uwzględniano ponadto kwoty: 2500 zł na zaprojektowanie modelu rzeźby przedstawiającej Orła Białego, która wieńczyłaby prostokątną kolumnę stanowiącą centralną część obiektu; oraz 890 zł na ekshumację osiemdziesięciu dziewięciu zwłok. Niestety, z dokumentacji nie wynika, czy nowy grobowiec miał stać w miejscu starego i w ramach tej inicjatywy planowano przeniesienie zwłok z dawnego grobowca (tyle, że odbyło się w nim już znacznie więcej niż osiemdziesiąt dziewięć pochówków), czy może – co wydaje się bardziej prawdopodobne – nowy obiekt miał stać obok starego, niejako przylegając do niego. Wówczas przeniesieniu podlegałyby zapewne dotychczas stojące w miejscu wznoszenia monumentu groby, jak i pewnie planowano sprowadzenie ciał innych weteranów pochowanych w różnych zakątkach cmentarza. Plan wzniesienia monumentalnego grobowca powstańcom ostatecznie się nie powiódł z powodu wybuchu II wojny światowej. Ostatni dokument w tej sprawie w aktach pochodzi z 29 marca 1943 – pisano w nim, że sprawa postawienia pomnika jest „obecnie nieaktualna”²⁶.

Ostatni raz grobowiec w celach pochówkowych otwarto po II wojnie światowej, w 1946 r., kiedy to złożono do grobu ciało najstarszego weterana powstania styczniowego, 102-letniego Antoniego Süssa²⁷. Zamknął on tym samym długą listę weteranów pochowanych w tym miejscu.

LICZBA POCHOWANYCH

Najistotniejszym problemem do rozwiązania jest rzeczywista liczba pochowanych w grobowcu powstańców. Obecnie znajduje się na nim pięćdziesiąt sześć tablic, z czego

²⁶ AZCKK Rak., 864/42, [Akta dotyczące nowego projektu grobowca weteranów].

²⁷ Nekrolog informujący o powstańczych zasługach i wszystkich odznaczeniach zamieszczono w „Dzienniku Polskim” R. 2, 1946, nr 27 z 27 I, s. 8.

część to tablice zbiorcze, fundowane później, a zbierające razem informację o powstańcach zmarłych w nieodległym od siebie czasie. Warto też odnotować, że dwie tablice dotyczą jednej i tej samej osoby – wspomnianego już Antoniego Süssa. Pomijając ten przypadek, łącznie z tablic możemy odczytać sto dziewiętnaście nazwisk. O kolejnych trzech weteranach wiemy natomiast z przewodnika po cmentarzu Rakowickim autorstwa Stanisława Cyrankiewicza, który notował w 1908 r. siedemdziesiąt pięć nazwisk – w tym zauważył, że w grobowcu spoczywają Paweł Albiński (zm. 1888), Stanisław Nowak (zm. 1900) i Józef Rottermund (zm. 1899)²⁸. Tablice po tych osobach nie dotrwały do dzisiaj.

Fakt, że pochowano w grobowcu tych trzech powstańców potwierdzają tzw. kartoteki grobów stałych, znajdujące się w Archiwum Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie na Rakowicach. Ponadto potwierdzają one, iż w grobowcu pochowano również kilkanaście innych osób. Byli to: Franciszek Sas Bandrowski, Karol Chumowiecki, Artur Gierzyński, Władysław Jakiewicz, Karol Kąkolewski, Leon Kopalski, Piotr Kozłowski, Hubert Leszczyński, Marceli Lewiński, Maksym Łukomski, Andrzej Matlak, Józef Nowak, Ignacy Odrzywolski, Jan Palatyński, Jan Prymaszewski, Paweł Urbańczyk, Włodzimierz Witowski oraz Antoni Żarliński. W dokumencie podano także nazwiska Teofila i Józefy Karlińskich, ale zawarto równocześnie sprostowanie, że wpisano ich przez pomyłkę – mają spoczywać w grobie ziemnym. Nie wymieniono natomiast nazwisk dziewięciu powstańców, o których informują tablice. Mowa tu o: Tomaszu Chmielińskim, Michał Chodorowiczu, Ludwiku Koziku, Grzegorz Mackiewicz, Scholastyce Mackiewiczowej, Pawle Olbińskim, Stanisławie Roszkowskim, Tomaszu Skupińskim i Antonim Zapalskim, co stawia ich pochówki w tym grobowcu pod znakiem zapytania.

Brak w kartotece Antoniego Zapalskiego można próbować wyjaśnić poprzez domysł, że zapisano go tam błędnie jako Leona Kopalskiego, gdyż zachował się akt zgonu Leona Zapalskiego z tą samą datą śmierci, a tu raczej nie mogło być pomyłki. Być może Zapalski był więc dwojga imion i stąd te rozbieżności, a przy wpisywaniu do kartoteki grobów stałych popełniono literówkę w nazwisku, co czasami się zdarzało. Na podstawie przeprowadzonych przez Rejon Rakowice Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie kwerend w aktach krakowskich parafii oraz dziennika pochowanych na cmentarzu Rakowickim wiemy ponadto, że w grobowcu na pewno został pochowany jeszcze Paweł Olbiński (w 1888 r.), Scholastyka Mackiewicz (w 1943 r.) i Tomasz Chmieliński (w 1944 r.). Jeśli odjąć cztery wspomniane przypadki, to pozostaje jeszcze pięć kolejnych nazwisk, których pochówku nie rejestruje kartoteka grobów stałych. Czy nie odnotowano ich pochówków czy raczej nigdy nie miały one miejsca w grobowcu weteranów? Raczej należy wziąć pod uwagę tę drugą możliwość. Mianowicie, na prośbę rodzin, umieszczano tablicę na grobowcu, żeby uhonorować zasłużonego w walce przodka. Tak mogło się stać w przypadku Michała Chodorowicza, o którym wiemy, że został pochowany w 1888 r. w grobie rodziny Pietraszkiewiczów (pas Lc), oraz Stanisława Roszkowskiego, którego złożono w grobie rodziny Aydukiewiczów w 1902 r., po czym – rok później – jego ciało przeniesiono do nowo wybudowanego grobu murowanego w kwaterze XVI²⁹. Jeśli natomiast mowa o tablicy wspominającej Grzegorza Mackie-

²⁸ S. Cyrankiewicz, *op. cit.*, s. 43-44.

²⁹ Dziękuję kierownikowi Rejonu Rakowice Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie, Tomaszowi Piekarskiemu, za udzielone informacje dotyczące: Tomasza Chmielińskiego, Michała

wicza to nie dysponujemy przesłankami sugerującymi, czy został rzeczywiście pochowany w grobowcu, czy może uczczono go na tablicy grobowca weteranów, a jego grób znajdował się w innej części cmentarza. Nie można jednak wykluczyć, że w przypadku wymienionych osób przeniesiono ich zwłoki do grobowca weteranów w późniejszym czasie. Taka sytuacja na pewno nie miała miejsca w przypadku dwóch powstańców: Ludwika Kozika i Tomasza Skupińskiego, których na pewno w grobowcu nie pochowano, ale zostali oni upamiętnieni w późniejszym czasie poprzez wmurowanie tablic z ich nazwiskami. Dowodzi tego zachowana w archiwum na Rakowicach korespondencja z 1960 r. w sprawie umieszczenia tablicy Ludwika Kozika³⁰ i z 2013 r. w sprawie tabliczki Tomasza Skupińskiego³¹.

Reasumując, w grobowcu pochowano co najmniej sto trzydzieści sześć osób, ale liczba ta może być większa ze względu na brak pewności co do losu trzech kolejnych weteranów: Michała Chodorowicza, Grzegorza Mackiewicza i Stanisława Roszkowskiego.

BŁĘDY NA TABLICACH

Ważną rolę w konfrontowaniu poprawności zapisów na tablicach nagrobnych odgrywa kolekcja aktów zgonów³², zgromadzona w archiwum na cmentarzu Rakowickim. Pomoc stanowią też zawiadomienia o śmierci lub pogrzebach w krakowskiej prasie oraz nekrologi – część nekrologów po zmarłych powstańcach zachowała się w Archiwum Narodowym w Krakowie w zespole dotyczącym Przytuliska Weteranów, a także w zespole „Zbiór klepsydr”³³.

W przypadku pochowanych w grobowcu weteranów porównanie treści inskrypcji i zapisów w aktach pozwoliło na ustalenie poprawnej pisowni nazwisk, podanie właściwych imion, uzupełniło bądź skorygowało daty śmierci czy wiek powstańców w kilkudziesięciu przypadkach. Żeby zilustrować znaczenie takiego zestawienia i powagę błędów w inskrypcjach nagrobnych, warto podać przykład tablicy nagrobnej rzekomego Pawła Bolesława Urbańczyka, powstańca styczniowego, urodzonego 29 czerwca 1843 r., a zmarłego 17 marca 1911 r. – jak wynika z tablicy nagrobnej. Tymczasem zawarte w archiwaliach cmentarza akty zgonu mówią nie o Pawle Bolesławie, a o Pawle i Bolesławie, dwóch różnych osobach. Obaj zmarli w 1911 r., ale daty na płycie dotyczą jedynie Pawła. Jego zwłoki zostały umieszczone w grobowcu weteranów 22 czerwca

Chodorowicza, Scholastyki Mackiewicz, Pawła Olbińskiego i Stanisława Roszkowskiego (Pismo DRI/542/185/13, Kraków 28 II 2014).

³⁰ AZCKK Rak., Pismo GKUK 2a – Różne 13/60, [Pismo Oddziału Urządzeń Komunalnych Wydziału Gospodarki Komunalnej Prezydium Rady Narodowej w Krakowie ws. umieszczenia symbolicznej tabliczki marmurowej Ludwikowi Kozikowi, 2 VI 1960].

³¹ AZCKK Rak., PKD-01-2.4120.3.1.2013.EW, [Pismo Oddziału Ochrony Zabytków Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Miasta Krakowa ws. wyrażenia zgody na projekt i lokalizację tablicy epitafijnej poświęconej Tomaszowi Skupińskiemu, 18 I 2013].

³² Pojawiają się też inne analogiczne dokumenty, jak: „karta zgonu”, „świadectwo oględzin pośmiertnych”, „karta śmierci”, „paszport dla zwłok” czy „karta pogrzebania zmarłego”.

³³ Zob.: ANKr. 29/2676/3: [Zbiór klepsydr], k. 261 (Józef Stępień); 29/2676/12: [Zbiór klepsydr], k. 355 (Alfred Mieczysław Manasterski); 29/2676/14: [Zbiór klepsydr], k. 435 (Józef Leliwa Lemański); 29/2676/15: [Zbiór klepsydr], k. 7 (Michał Różycki). Za odnalezienie klepsydr dziękuję Robertowi Rogalyi.

1937 r. po ekshumacji z innego grobu. Przeniesiono wówczas także zwłoki jego brata, Bolesława Urbańczyka (urodzonego ok. 1840 r., a zmarłego 5 października 1911 r.). Błąd na tablicy doprowadził do dezinformacji.

Prawdopodobne są również przekręcenia nazwisk. Tablice np. podają nazwiska: Anakleta Bogdanowicza zamiast Bohdanowicza (jak świadczy o tym akt zgonu), Michała Bronieckiego zamiast Bronickiego, Jana Przeniesławskiego zamiast Przeniosło, Karola Roszkowskiego zamiast Rożkowskiego, Adolfa Ruckiego zamiast Rudzkiego, Stanisława Świerczewskiego zamiast Świerczkowskiego. Rozbieżności te utrudniają poszukiwanie informacji o zmarłych, aczkolwiek możliwa jest też różna pisownia tych nazwisk jeszcze za życia powstańców – zwłaszcza jeśli chodzi o ortografię.

Oprócz literówek w nazwiskach pojawia się sporo błędów w datach wykutych na grobowcu. Mylono się nie tylko w dniu, miesiącu, ale także w roku. Przykładowo Zdzisław Bobrowski zmarł nie w 1889 r., a rok później; Stanisław Świerczkowski umarł nie 14 lutego 1886 r., a 13 grudnia 1885 r., zgon Franciszka Zygmunta nastąpił nie w 1922 r., a rok wcześniej; Alfred Mieczysław Manasterski zakończył życie nie w 1913 r., ale już w wolnej Polsce – w 1919 r. Co istotne, pomyłki w datach na nagrobkach dotyczą także tych znanych osób, przez co błędnie funkcjonują w literaturze przedmiotu. Najlepszym przykładem może być data śmierci Adolfa Przerwy Tetmajera, marszałka powiatu nowotarskiego i posła do Sejmu Krajowego w Galicji. W opracowaniach i encyklopediach pojawia się informacja, że zmarł 20 maja 1892 r. – tak jak podano na płycie na grobowcu. Tymczasem zarówno akt zgonu, jak i prasa informują, że zmarł dzień później³⁴.

Ale oprócz korekty błędów akty zgonów pozwalają na uzupełnienie wielu danych biograficznych. W dokumentach tych zawierano często dodatkowe informacje, m.in. podawano adres zamieszkania, wykonywany zawód, informowano z kim zmarły mieszkał, wskazywano na przyczynę śmierci, odnotowywano obrządek bądź religię, w końcu oprócz dokładnej daty zgonu wpisywano wiek weterana – to zaś pozwala na podanie przybliżonego roku urodzenia.

INFORMACJE BIOGRAFICZNE ZAWARTE NA TABLICACH NAGROBNYCH

Tablice cechują się sporą różnorodnością, zarówno jeśli chodzi o materiał, z którego je wykonano (marmur, wapień, granit), jak i treść inskrypcji czy technikę ich wykonania (dominują napisy kute). Kilka zdobi porcelanowa fotografia, na jednym wryto herb (tablica poświęcona Waleremu Gadomskiemu herbu Rola). Ponadto tablice nie wyróżniają się jakkolwiek szczególną ornamentyką. Podobnie jest z treścią inskrypcji, które zawierają jedynie podstawowe informacje o pochowanych, rzadko kiedy zwieńczone zwięzłym wezwaniem o modlitwę za zmarłego.

Z płyt możemy odczytać imiona i nazwiska pochowanych. Spora część inskrypcji zawiera też informacje o dacie urodzenia (czasami dokładnej co do dnia), większość informuje również o dacie zgonu (z wyjątkiem dwóch powstańców: Grzegorza Mackiewicza i Karola Rożkowskiego). Osoba, która zmarła najwcześniej to Tomasz Świtkowski (zm. 30 września 1855 r.), ale z tej racji, że – jak wspomniano – jego ciało było ekshumowane, to osobą, którą najprawdopodobniej pochowano faktycznie jako pierwszą w grobowcu był Leon (Antoni?) Zapalski (zm. 11 listopada 1884). Ostatnim powstańcem

³⁴ Por. „Czas” 1892, nr 118 z 22 V, s. 3.

listopadowym pochowanym w grobowcu był Józef Zajączkowski (zm. 3 października 1905). Powstańców styczniowych zaczęto chować (nie licząc tych, którzy walczyli również w latach 1830-1831) od 1902 r. (pochowano wówczas Stanisława Roszkowskiego, zm. 19 października 1902 r.). Co prawda w 1885 r. pochowano Władysława Jakiewicza, ale tablica po nim nie się zachowała. Akt zgonu informuje, że zmarły miał czterdzieści lat, nie mógł więc walczyć w powstaniu listopadowym, ani krakowskim. Skoro znalazł się w grobowcu weteranów, musiał jako osiemnastolatek brać udział w walkach w 1863 r. Ale mogło być też tak, że w akcie zgonu podano błędnie wiek i faktycznie był on uczestnikiem powstania listopadowego.

Od 1905 r. do 1946 r. chowano już tylko powstańców styczniowych. Gdyby zestawić stosunek uczestników poszczególnych powstań, to na pewno wiemy o jednym uczestniku wojen napoleońskich (wspomnianym Tomaszu Świtkowskim), siedemdziesięciu czterech powstańcach listopadowych, trzech powstańcach krakowskich i ponad pięćdziesięciu powstańcach styczniowych, przy czym część osób walczyło w kilku zrywach narodowych. W obu powstaniach, listopadowym i styczniowym, walczyły na pewno cztery osoby: Emilian Bednarczyk, Józef von Hutten-Czapski, Antoni Turkietty i Józef Zajączkowski. Ponadto o dwudziestu osobach – tych po których nie zachowała się tablica – nie wiemy nic z wyjątkiem daty pochówku i osiągniętym wiekiem w momencie śmierci. Po datach urodzin możemy stwierdzić, że w powstaniu listopadowym mieli szansę brać udział raptem czterej z tych weteranów (być może walczyli też w 1863 r.), a pozostała szesnastka z racji na rok urodzenia mogła walczyć w powstaniu styczniowym. Zatem liczba powstańców listopadowych i styczniowych jest zbliżona.

Tablice zdradzają nam także inne informacje o charakterze biograficznym. Mówią o odznaczeniach wojskowych (piętnaście osób; głównie krzyż *Virtuti Militari* lub Krzyż Niepodległości z Mieczami oraz Legia Honorowa), stopniu wojskowym (czterdzieści siedem osób, w tym jeden generał – Józef von Hutten-Czapski i jeden pułkownik – Bogumił Gałuszka), oddziale (aż przy sześćdziesięciu siedmiu osobach wskazano na pułk, rodzaj wojsk lub dowódcę, pod którym walczył powstaniec), osiągnięciach i pełnionych funkcjach publicznych po powstaniu (przy dziewiętnastu osobach wspomniano o ich zawodzie lub stanowiskach), herbie (dwadzieścia cztery osoby), pochodzeniu geograficznym (dwadzieścia jeden osób – z reguły wskazywano na Ziemię Zabraną, ale również na Kongresówkę czy inne miejsca), miejscu lub samym fakcie zesłania (dwanaście osób), przebywaniu na emigracji (pięć osób), a także o innych zrywach narodowych lub wojnach, w których powstaniec brał udział (trzy osoby walczyły w powstaniu krakowskim; cztery osoby uczestniczyły w wydarzeniach Wiosny Ludów, były więźniami stanu lub walczyły na Węgrzech; jedna osoba była na froncie w trakcie wojny krymskiej, jedna osoba była żołnierzem w armii austriackiej), o żegnających zmarłego (rodzina).

Życiorysy powstańców pochowanych w grobowcu zbiorowym czekają dopiero na opracowanie. Jak już wspomniano, zaledwie szesnaście osób doczekało się swojego hasła w *Polskim słowniku biograficznym*. Biogramy powstańców są możliwe do opracowania dzięki kwerendzie źródeł, zwłaszcza zaś nekrologów, prasy, szematyzmów galicyjskich, kalendarza krakowskiego Józefa Czecha, herbarzy, pamiętników, ksiąg cmentarnych, a niekiedy tylko i wyłącznie na podstawie skromnej inskrypcji z zachowanej tablicy. Wiele z tych osób zapisało się w historii nie tylko z racji na swoją powstańczą kartę, ale także z powodu późniejszych działań i osiągnięć. Wspomnieć można czterech artystów: Bronisława Abramowicza (adiutanta Mariana Langiewicza), Walerego

Gadomskiego, Antoniego Kozakiewicza oraz architekta Stanisława Krzyżanowskiego. W grobowcu pochowano także ojców znanych artystów Młodej Polski, a konkretnie ojca Ludwika Solskiego – Franciszka Sosnowskiego, oraz ojca Kazimierza i Włodzimierza Tetmajerów – Adolfa. Ten ostatni był obrany nawet posłem do Sejmu Krajowego III kadencji (1870-1876), pełnił też funkcję marszałka powiatu nowotarskiego. Jeszcze dalej w swej karierze zaszedł Władysław Rylski – został bowiem wicekonsulem angielskim w Bajonnie. Na polu politycznym na emigracji udzielał się także Emilian Bednarczyk, członek Towarzystwa Demokratycznego Polskiego w Paryżu. W grupie pochowanych odnotowujemy też urzędników, posiadaczy ziemskich, ale także osoby, które borykały się z problemami finansowymi, bytowymi czy zdrowotnymi. Większość pochowanych to nazwiska niewiele dziś mówiące współczesnym.

Tym bardziej więc wart uwagi jest postulat badań biograficznych w tym zakresie, a następnie dalszych, już pogłębionych analiz. Grupa stu trzydziestu dziewięciu powstańców może bowiem stanowić również przedmiot badań jako zbiorowość (społeczność). O reprezentatywności tej grupy weteranów dla badań nad portretem zbiorowym weteranów powstań mieszkających w Krakowie świadczy fakt, że są tam pochowani uczestnicy kolejnych zrywów narodowych, pochodzący z wszystkich zaborów, wywodzący się z różnych warstw społecznych, o zróżnicowanej sytuacji materialnej, zawodowej i rodzinnej. Zadanie to można byłoby także rozszerzyć w oparciu o życiorysy osób pochowanych w innych grobach na cmentarzu Rakowickim. Udział w powstaniach był bowiem bardzo często odnotowywany w inskrypcjach na nagrobkach krakowskiej metropolii, co nie mogło mieć miejsca – przynajmniej w takiej skali – w innych zaborach. Świadczy to o szczególnym stosunku krakowian do niepodległościowych zmaganiań narodu, ale także o względnie sprzyjających warunkach, jakie stwarzała autonomia galicyjska dla pielęgnacji tego typu postaw patriotycznych. Bez problemu mogły tu bowiem działać stowarzyszenia weteranów, można było organizować pomoc dla powstańców, składać im hołd podczas ostatniej drogi ich życia i publicznie wyrażać aprobatę dla tradycji powstańczej.

ANEKS 1

Wykaz osób pochowanych lub upamiętnionych na grobowcu weteranów 1831 i 1863 r.

Imiona i nazwiska powstańców podano po uściśleniu ich pisowni. W nawiasach podano zaktualizowane daty urodzenia i śmierci w oparciu o materiał archiwalny, po średniku wskazano powstanie lub wojnę w której dany weteran uczestniczył: Nap. – uczestnik wojen napoleońskich, PL – powstanie listopadowe 1830-1831 r., PK – powstanie krakowskie 1846 r., PW – powstanie wielkopolskie 1848 r., PWęg. – powstanie węgierskie 1848-1849 r., WK – wojna krymska 1853-1856 r., PS – powstanie styczniowe 1863-1864 r., WFP – wojna francusko-pruska 1870-1871 r., N – gdy nie udało się ustalić, ? – gdy udział jest prawdopodobny.

1. Bronisław Abramowicz (22 XII 1835 – 17 VII 1912; PS) – tablica 52
2. Hieronim Abramowicz (1805 – 12 IX 1893; PL, PWęg.) – tablica 51
3. Paweł Albiński (ok. 1796 – 16 IV 1888; N) – brak tablicy
4. Jan Armółowicz (1811 – 22 VII 1891; PL) – tablica 55
5. Franciszek Bandrowski (ok. 1839 – 26 III 1914; PS?) – brak tablicy
6. Walenty Bętkowski (1846 – 26 XI 1932; PS) – tablica 7

7. Emilian Bednarczyk (12 I 1812 – 31 III 1888; PL, WK, PS) – tablica 5
8. Józef Biliński (ok. 1844 – 21 III 1912; PS) – tablica 38
9. Żelisław Bobrowski (1810 – 6 VIII 1890; PL, PK) – tablica 55
10. Jan Bodzióch (1800 – 1 II 1890; PL) – tablica 55
11. Anaklet Bohdanowicz (1810 – 3 VII 1893; PL) – tablica 51
12. Mikołaj Bracki (1807 – 16 II 1901; PL, PS) – tablica 39
13. Michał Bronicki (1791 – 10 XI 1894; PL) – tablica 18
14. Stefan Brykczyński (1847-1934; PS) – tablica 4
15. Julian Chmielecki (1808 – 25 III 1895; PL) – tablica 18
16. Tomasz Chmieliński (29 XII 1845 – 8 XII 1944; PS) – tablica 28
17. Michał Chodorowicz (1811-1888; PL) – tablica 26
18. Karol Chrystowski (8 X 1806 – 24 I 1892; PL) – tablica 55
19. Karol Chumowiecki (? – 1933; PS?) – brak tablicy
20. Władysław Cywiński (1813 – 4 VI 1894; PL) – tablica 18
21. Michał Czaplicki (? – 10 IV 1887; PL) – tablica 1
22. Seweryn Czaputowicz (? – 4 II 1887; PL) – tablica 1
23. Adam Czernik (1808 – 6 VIII 1900; PL) – tablica 44
24. Józef Danielewicz (ok. 1809 – 12 IX 1887; PL) – tablica 1
25. Mieczysław Darowski (1810 – 27 II 1889; PL) – tablica 5
26. Józef Dobiński (ok. 1908 – 22 III 1886; PL) – tablica 2
27. Władysław Dygulski (1840 – 8 IV 1907; PS) – tablica 36
28. Juliusz Falkowski (1813 – 1 X 1892; PL) – tablica 53
29. Ignacy Filipowski (1810 – 7 XII 1889; PL) – tablica 55
30. Hipolit Filochowski (ok. 1840 – 9 XII 1910; PS) – tablica 35
31. Ksawery Franciszek Francki (ok. 1841 – 6 VI 1922; PS) – tablica 15
32. Eustachy Francki (1812 – 19 X 1895; PL) – tablica 26
33. Walery Gadomski (1833 – 16 III 1911; PS) – tablica 3
34. Bogumił Gałuszka (14 IV 1846 – 5 XII 1922; PS) – tablica 12
35. Artur Gierzyński (ok. 1847 – 1933; PS?) – brak tablicy
36. Józef Głębocki (ok. 1805 – 23 II 1886; PL) – tablica 2
37. Wiktor Grabiański (1813 – 4 XII 1893; PL) – tablica 51
38. Antoni Homiński (1811 – 13 I 1901; PL) – tablica 44
39. Józef von Hutten-Czapski (1806 – 12 V 1900; PL, PW, PS, WFP) – tablica 44
40. Adam Błażej Idzikowski (28 II 1842 – 10 III 1907; PS) – tablica 36
41. Jan Nepomucen Iwelski (ok. 1812 – 23 I 1887; PL) – tablica 1
42. Władysław Jakiewicz (ok. 1845 (?) – 13 X 1885; PS?) – brak tablicy
43. Hieronim Jaworski (ok. 1811 – 10 VI 1886; PL) – tablica 1
44. Augustyn Jędrzejewski (1810 – 13 II 1897; PL) – tablica 26
45. Szymon Katyll (ok. 1835 – 23 II 1912; PS) – tablica 50
46. Andrzej Kąkowski (1799 – 9 III 1898; PL) – tablica 26
47. Karol Kąkolewski (ok. 1832 – 1912; N) – brak tablicy
48. Józef Kleparski (ok. 1810 – 16 V 1885; PL) – tablica 2
49. Wincenty Kołodziejcki (1810 – 15 II 1885; PL) – tablica 2
50. Antoni Komorowski (1810 – 4 XII 1892; PL) – tablica 51
51. Leon Kopczyński (1813 – 9 V 1895; PL, PK) – tablica 26
52. Jan Kosz [znany też jako Kosch] (24 VIII 1809 – 24 VIII 1887; PL) – tablica 1
53. Ignacy Kowalski (1842 – 30 I 1930; PS) – tablica 48
54. Antoni Kozakiewicz (1841-1929; PS) – tablica 11
55. Ludwik Kozik (4 XII 1840 – 8 XII 1915; PS) – tablica 8
56. Piotr Kozłowski (ok. 1830 – 11 II 1897; PS?) – brak tablicy
57. Romuald Krasuski (4 IX 1837 – 29 I 1928; PS) – tablica 46

58. Stanisław Krzyżanowski (ok. 1802 – 6 IV 1885; PL) – tablica 2
59. Stanisław Krzyżanowski (1848 – 23 X 1932; PS) – tablica 10
60. Bolesław Laskowski (ok. 1812 – 23 X 1885; PL) – tablica 2
61. Józef Lemański (ok. 1842 – 23 V 1920; PS) – tablica 13
62. Hubert Leszczyński (ok. 1833 – 29 XII 1888; N) – brak tablicy
63. Marcelli Lewiński (ok. 1832 – 23 XI 1907; N) – brak tablicy
64. Maksym Łukomski (? – 1919; N) – brak tablicy
65. Sebastian Mach (ok. 1844 – 29 I 1909; PS) – tablica 29
66. Scholastyka Mackiewiczowa (1848 – 5 V 1943; PS) – tablica 31
67. Grzegorz Mackiewicz (daty nieznane; PS) – tablica 31
68. Jacek Malkiewicz (1813 – 28 XI 1893; PL) – tablica 51
69. Alfred Mieczysław Manasterski (29 III 1842 – 28 VIII 1919; PS) – tablica 23
70. Andrzej Matlak (ok. 1846 – 12 IX 1925; PS?) – brak tablicy
71. Franciszek Milicer (1804 – 2 VI 1889; PL) – tablica 55
72. Medard Morawiecki (16 V 1846 – 25 IX 1937; PS) – tablica 27
73. Kazimierz Morgulec (2 V 1844 – 16 XI 1927; PS) – tablica 20
74. Antoni Mroczkowski (1846 – 12 XI 1910; PS) – tablica 21
75. Florian Niewiarowski (1830 – 28 II 1909; PS) – tablica 24
76. Jan Nodzeński (ok. 1840 – 13 X 1933; PS) – tablica 14
77. Józef Nowak (? – 1932; PS?) – brak tablicy
78. Stanisław Nowak (ok. 1805 – 26 IV 1900; N) – brak tablicy
79. Jan Nowosielski (ok. 1840 – 8 II 1931; PS) – tablica 34
80. Maksymilian Nożyczkowski (3 X 1837 – 27 XI 1933; PS) – tablica 17
81. Ignacy Odrzywolski (ok. 1813 – 15 VII 1898; N) – brak tablicy
82. Wincenty Odrzywolski (1812 – 18 V 1893; PL) – tablica 51
83. Paweł Olbiński (? – 16 IV 1888; PL) – tablica 5
84. Jan Palatyński (ok. 1846 – 10 XI 1920; PS?) – brak tablicy
85. Engelberdt Paleczek (1807– 24 II 1894; PL) – tablica 18
86. Jan de Patrik Patroński (1810 – 29 X 1894; PL) – tablica 18
87. Ferdynand Pietnicki (? – 17 II 1885; PL) – tablica 2
88. Ignacy Południowski (1809 – 17 II 1892; PL) – tablica 53
89. Jan Prymaszewski (ok. 1831 – 19 IX 1919; N) – brak tablicy
90. Paweł Przedpeński (ok. 1813 – 21 III 1888; PL) – tablica 5
91. Jan Przeniosło (ok. 1797 – 1 I 1887; PL) – tablica 1
92. Saladyn Karol Ramlow (ok. 1807 – 21 V 1885; PL) – tablica 2
93. Stanisław Roszkowski (29 XI 1845 – 19 X 1902; PS) – tablica 6
94. Józef Rottermund (ok. 1812 – 20 X 1899; N) – brak tablicy
95. Karol Rożkowski (ok. 1816 – 31 I 1925; PS) – tablica 9
96. Michał Rożycki (16 IX 1839 – 3 I 1921; PS) – tablica 47
97. Jakób Rucki (1806 – 27 IV 1900; PL) – tablica 44
98. Adolf Rudzki (1800 – 15 X 1892; PL) – tablica 53
99. Franciszek Rutkowski (1830 – 29 IV 1907; PS) – tablica 30
100. Hieronim Salomoński (ok. 1816 – 30 V 1888; PL) – tablica 5
101. Wincenty Sawicki (ok. 1803 – 26 XII 1886; PL) – tablica 1
102. Emilian Sieniewicz (ok. 1833 – 6 VII 1909; PS) – tablica 49
103. Józef Sierawski (1810 – 24 XI 1901; PL) – tablica 39
104. Zygmunt Skąpski (1843 – 26 VI 1907; PS) – tablica 37
105. Tomasz Skupiński (18 IX 1837 – 16 IV 1909; PS) – tablica 54
106. Jan Sokulski (? – 16 II 1888; PL) – tablica 5
107. Franciszek Sosnowski (1812 – 16 XII 1902; PL) – tablica 40
108. Michał Sowiński (ok. 1810 – 28 VIII 1887; PL) – tablica 1

109. Walenty Starnowski (ok. 1800 – 16 VII 1888; PL) – tablica 5
110. Józef Stępień (1845 – 29 III 1915; PS) – tablica 33
111. Wincenty Stojak (ok. 1804 – 25 I 1888; PL) – tablica 5
112. Antoni Süß (14 I 1844 – 26 I 1946; PS) – tablica 32 i 56
113. Michał Szeligowski (1794 – 30 V 1892; PL) – tablica 53
114. Ludwik Szopski (ok. 1814 – 19 VIII 1888; PL) – tablica 5
115. Leopold Szumski (1801 – 20 I 1894; PL) – tablica 18
116. Jan Szyjewski (ok. 1807 – 3 III 1887; PL) – tablica 1
117. Wojciech Szymański (1812? – 4 IV 1891; PL) – tablica 55
118. Władysław Ścibor-Rylski (1835 – 3 III 1905; PS) – tablica 42
119. Stanisław Śmielowski (1846 – 14 I 1912; PS) – tablica 22
120. Stanisław Świerczkowski (ok. 1806 – 13 XII 1886; PL) – tablica 2
121. Tomasz Świtkowski (9 III 1785 – 30 IX 1855; Nap., PL) – tablica 41
122. Adolf Tetmajer (1813 – 21 V 1892; PL) – tablica 53
123. Antoni Turkietty (1805 – 21 IV 1896; PL, PS) – tablica 26
124. Bolesław Urbańczyk (ok. 1840 – 5 X 1911; PS) – tablica 25
125. Paweł Urbańczyk (29 VI 1843 – 17 III 1911; PS) – tablica 25
126. Alojzy Wenda (1809 – 10 XII 1891; PL) – tablica 55
127. Seweryn Wiśniewski (? – 14 XI 1928; PS) – tablica 16
128. Włodzimierz Witowski (ok. 1838 – 25 IV 1924; PS?) – brak tablicy
129. Ludwik Feliks Woliński (1812 – 26 V 1890; PL) – tablica 55
130. Kalikst Wolski (ok. 1813 – 22 I 1885; PL) – tablica 2
131. Karol Wyszyński (ok. 1806 – 7 VII 1888; PL) – tablica 5
132. Józef Zajączkowski (1815 – 3 X 1905; PL, PS) – tablica 36
133. Leon Zapalski (ok. 1811 – 11 XI 1884; PL) – tablica 2
134. Apolinary Światopełk Zawadzki (1808 – 8 IX 1892; PL) – tablica 53
135. Józef Ziętarski (1805 – 27 II 1893; PL) – tablica 51
136. Julian Zorewicz (ok. 1841 – 18 XI 1910; PS) – tablica 43
137. Franciszek Zygmunt (1843 – 3 XII 1921; PS) – tablica 45
138. Antoni Żarlinski (ok. 1838 – 11 X 1909; PS?) – brak tablicy
139. Tadeusz Żelechowski (16 XII 1840 – 5 V 1934; PS) – tablica 19

ANEKS 2.

Opis płyt nagrobnych na grobowcu weteranów 1831 i 1863 r.

W nawiasach kwadratowych pismem pogrubionym uściślono podawane w inskrypcjach błędne lub niejasne informacje, w tym nazwy oddziałów, brzmienie nazwisk, daty urodzin lub zgonu; minuskuła w nawiasach kwadratowych oznacza uzupełnienie odredakcyjne skrótu słowa na inskrypcji, które nie zostało na niej rozwinięte; majuskuła w nawiasach kwadratowych oznacza uzupełnienie obecnie już trudno czytelnego lub całkowicie nieczytelnego zatartego słowa lub litery.

ŚCIANA FRONTOWA (POŁUDNIOWO-ZACHODNIA):

1. Hieronim Jaworski (ok. 1811 – 10 VI 1886), Jan Nepomucen Iwelski (ok. 1812 – 23 I 1887), Wincenty Sawicki (ok. 1803 – 26 XII 1886), Jan Przeniosło (ok. 1797 – 1 I 1887), Seweryn Czaputowicz (? – 4 II 1887), Jan Szyjewski (ok. 1807 – 3 III 1887), Michał Czaplicki (? – 10 IV 1887), Jan Kosz [znany też jako Kosch] (24 VIII 1809 – 24 VIII 1887), Michał Sowiński (ok. 1810 – 28 VIII 1887), Józef Danielewicz (ok. 1809 – 12 IX 1887)

Wymiary tablicy: 50,2 x 90,2 cm

Treść inskrypcji:

HIERONIM JAWORSKI / † 9 [10]. CZERWCA 1886. Z LEGII NADWIŚLAŃSKIEJ. / JAN IWELSKI / B[yły] ŻOŁNIERZ WOJSK POLSKICH Z. R[oku] [18]31. 4 PUŁKU / KRAKUSÓW † W 75 R. ŻYCIA DNIA ²³/₁ 1887 R. / SPOKÓJ JEGO DUSZY. / WINCENTY SAWICKI / ŻOŁNIERZ 4 PUŁKU STRZEL[ców] [batalionu strzelców celnych sandomierskich] [Eustachego] GROTH[USA] † 26. GRUD[nia] 1886. / JAN PRZENIESŁAWSKI [Przeniosło] / ŻOŁNIERZ 2 PUŁKU PIECHOTY † 1. STYCZNIA 1887. / SEWERYN CZAPUTOWICZ / ŻOŁNIERZ ART[ylerii] ZARZĄDCA CMEN[arza] KRAK[owskiego] † 4. LUT[ego] 1887. / JAN SZYJEWSKI / ŻOŁ. 5 PUŁKANÓW ZAMOYSKIEGO 13 MARC 1887. / MICHAŁ CZAPLIKI / ŻOŁNIERZ 12 PUŁKU PIECHOTY 10 KWIETNIA 1887. / JAN KOSZ / ŻOŁ[nierz] 5 PUŁK[u] ULANÓW ZAMOYSKIEGO [imienia Zamoyskich]³⁵. † 3. MARC[a]. 1887. / MICHAŁ CZAPLIKI / ŻOŁNIERZ 12 PUŁKU PIECHOTY † 10 KWIETNIA 1887. / JAN KOSZ / ŻOŁ[nierz] 5 PUŁK[u] ULANÓW ZAMOYSKIEGO B[yły] RADC[a] M[iejskiego] TOW[arzystwa] DOBR[oczynnego] / ARCYBR[actwa] MIŁ[osierdzia] I BANKU POB[oznego] KUPIEC I OB[ywatel] † 24 SIERP[nia] 1887. / MICHAŁ SOWIŃSKI / ŻOŁNIERZ Z LEGII NADWIŚLAŃSKIEJ † 28. SIERPNIA 1887. / JÓZEF OSTOJA DANIELEWICZ (DUMAIRE) / PODPOR[ucznik] 4 PUŁK[u] STRZEL[ców] OZD[odbiony] K[krzyżem] VIRT[uti] MILIT[ari] † 12. WRZEŚ[nia]. 1887. //

2. Leon Zapalski (ok. 1811 – 11 XI 1884), Kalikst Wolski (ok. 1813 – 22 I 1885), Ferdynand Pietnicki (? – 17 II 1885), Stanisław Krzyżanowski (ok. 1802 – 6 IV 1885), Józef Kleparski (ok. 1810 – 16 V 1885), Saladyn Karol Ramlow (ok. 1807 – 21 V 1885), Bolesław Laskowski (ok. 1812 – 23 X 1885), Stanisław Świerczkowski (ok. 1806 – 13 XII 1886), Wincenty Kołodziejski (1810 – 15 II 1885), Józef Głębocki (ok. 1805 – 23 II 1886), Józef Dobiński (ok. 1908 – 22 III 1886)

Wymiary tablicy: 50 x 90,4 cm

Treść inskrypcji:

ANTONI ZAPALSKI [Leon Zapalski] / † 11 LISTOPADA 1884. OFICER I. PUŁKU KRAKUSÓW / KALIKST WOLSKI / † 22. STYCZ[nia] 1885 OFICER 5 PUŁKU STRZELCÓW PIESZ[y]ch / FERDYNAND PIETNICKI / † 17 LUTEGO 1885 OFICER LEGII LITEWSKO[-]RUSKIEJ / STANISŁAW KRZYŻANOWSKI / † 6 KWIET[nia] 1885 P[od]OFICER LEGII LITEWSKO[-]RUSK[iej] PIESZ[ej]. / JÓZEF KLEPARSKI / † 16. MAJA 1885 OFICER 3. PUŁKU STRZELCÓW PIESZYCH / D[oktor] SALADYN KAROL RAMLOW / † 21. MAJA 1885. LEK[arz] W[ojsk] P[olskich] OZ[dobiony] KRZYŻ[em] VIRTUTI MILITARI. / BOLESŁAW LASKOWSKI / † 23. PAZDŹ[iernika] 1885 SIERŻANT 4. PUŁKU LINJOWEGO. / STANISŁAW ŚWIERCZEWSKI [Świerczkowski] / † 14. LUT[ego] 1886

³⁵ Świętą nazwę pułk zawdzięczał finansowemu wkładowi hr. Konstantego Zamoyskiego włożonemu w jego utworzenie w grudniu 1830 r. w Warszawie. B. G e m b a r z e w s k i, *Rodowody pułków polskich i oddziałów równorzędnych od r. 1717 do r. 1831*, Warszawa 1925, s. 83.

[13 XII 1885]. ŻOŁNIERZ 4. PUŁKU STRZELCÓW KUSZLA [batalionu strzelców celnych podlaskich pod dowództwem ppłk. Michała Kuszła (?)] / WINCENTY KOŁODZIEJSKI / † 16. LUTEGO 1886 PODOFICER I. PUŁKU STRZELCÓW / JÓZEF DOLIWA GŁĘBOCKI / † 22 [23]. LUT[ego] 1886. OF[icer] ART[ylerii] OZD[obiony] KRZYŻ[em] VIRTUTI MILITARI. / JÓZEF DOBIŃSKI / † 23 [22]. MARCA 1886. OF[icer] ART[ylerii] OZD[obiony] KRZYŻ[em] VIRTUTI MILITARI. //

ŚCIANA BOCZNA (POŁUDNIOWO-WSCHODNIA):

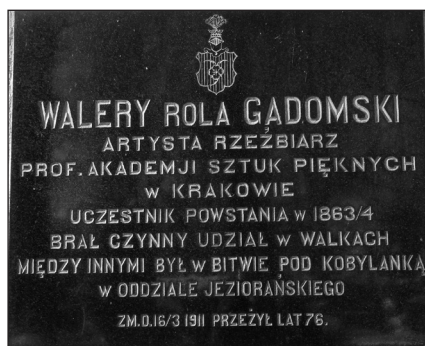
3. Walery Gadomski (1833 – 16 III 1911)

Wymiary tablicy: 60,3 x 50,2 cm

Elementy dekoracyjne: herb Rola z hełmem

Treść inskrypcji:

WALERY ROLA GADOMSKI / ARTYSTA RZEŹBIARZ / PROF[esor] AKADEMJI SZTUK PIĘKNYCH / W KRAKOWIE / UCZESTNIK POWSTANIA W 1863/4 / BRAŁ CZYNNY UDZIAŁ W WALKACH / MIĘDZY INNYMI BYŁ W BITWIE POD KOBYŁANKĄ / W ODDZIALE [Antoniego] JEZIORAŃSKIEGO / ZM[art] D[nia] 16/3 1911 PRZEŻYŁ LAT 76. //

4. Stefan Brykczyński (1847-1934)

Wymiary tablicy: 59,9 x 49,8 cm

Treść inskrypcji:

Ś. † P. / STEFAN BRYKCZYŃSKI / WETERAN POWSTANIA 1863 R[oku] / ODZNACZONY KRZYŻEM NIEPODL[ęgłości] z MIECZAMI / I KRZYŻEM WALECZNYCH / UR[odzony] w 1847 R. w OSSIE / ZM. w 1934 R. w KRAKOWIE. //

5. Wincenty Stojak (ok. 1804 – 25 I 1888), Jan Sokulski (? – 16 II 1888), Paweł Przedpełski (ok. 1813 – 21 III 1888), Emilian Bednarczyk (12 I 1812 – 31 III 1888), Paweł Olbiński (? – 16 IV 1888), Hieronim Salomoński (ok. 1816 – 30 V 1888), Karol Wyszyński (ok. 1806 – 7 VII 1888), Walenty Starnowski (ok. 1800 – 16 VII 1888), Ludwik Szopski (ok. 1814 – 19 VIII 1888), Mieczysław Darowski (1810 – 27 II 1889)

Wymiary tablicy: 90,1 x 49,9 cm

Treść inskrypcji (część lewa):

STOJAK WINCENTY † 25/1 1888. / I P[ułk] STRZELCÓW P[ieszych] / SOKULSKI JAN † 16/2 1888. / LEGJA NADWIŚ[łańska] / PRZEDPEŁSKI PAWEŁ † 21/3 1888. / PODPOR[ucznik] ART[ylerii] P[ieszej] JNŻ[ynier] F[inansowy (?)] LIKW[idator] [Towarzystwa] W[zajemnych] U[bezpieczeń] / BEDNARCZYK EMILJAN † 31/3 1888. / KAP[itan] 14. P[ułku] P[iechoty] 1831. PUŁKOWNIK WOJSK OTOM[ańskich] 1853 / I W. P. 1863 KAW[aler] ORD[er]u VIRT[uti] MILIT[ari] / OLBIŃSKI PAWEŁ † 16/4 1888. / I P[ułk] ART[ylerii] /

Treść inskrypcji (część prawa):

SALOMONSKI HIERONIM KORCZAK / † ³⁰/₅ 1888. OFICER KAW[alerii] ORD[er] VIR-T[uti] MILIT[ari] / WYSZYŃSKI KAROL † ⁷/₇ 1888. / P[ułk] LIT[ewski] / STARNOWSKI WA-LENTY † ¹⁶/₇ 1888. / 5 P[ułk] P[iechoty] OBYWATEL M[iasta] K[rakowa] / SZOPSKI LUDWIK † ¹⁹/₈ 1888. / LEG[ia] LIT[ewsko]-WOŁ[yńska] CZŁONEK R[ady] P[owiatowej] CHRZANÓW. / MIECZYŚLAW WERYCHA DAROWSKI / UR. 1810. † 1889. OFICER JAZDY POZNAŃ-SKIEJ / VIRTUTI MILITARI I LEGII HONOROWEJ KAWALER / WŁAŚCICIEL DÓBR //

6. Stanisław Roszkowski (29 XI 1845 – 19 X 1902)

Wymiary tablicy: 44,8 x 24,3 cm

Treść inskrypcji:

Ś. † P. / STANISŁAW ROSZKOWSKI / POWSTA-NIEC Z 1863 ROKU / SYBIRAK I SYN SYBIRAKA / UR. W IRKUCKU 29. XI. 1845 / ZM. W KRAKO-WIE 19. X. 1902. //

7. Walenty Bętkowski (1846 – 26 XI 1932)

Wymiary tablicy: 45 x 23 cm

Treść inskrypcji:

Ś. † P. / WALENTY BĘTKOWSKI / WETERAN POWSTANIA 1863-1864 / UR. 1846 W CHRZANO-WIE / ZM. 1932 W KRAKOWIE //

8. Ludwik Kozik (4 XII 1840 – 8 XII 1915)

Wymiary tablicy: 38,1 x 27,2 cm

Treść inskrypcji:

Ś. † P. / LUDWIK KOZIK / WETERAN z ROKU 1863 / * 4. XII. 1840 w STARYM SĄCZU / † 8. XII. 1915 w KRAKOWIE / CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI //

9. Karol Rożkowski (ok. 1816 – 31 I 1925)

Wymiary tablicy: 40 x 30 cm

Treść inskrypcji:

Ś. † P. / KAROL ROSZKOWSKI [Rożkowski] / SYN MATEUSZA / OFICER, WETERAN POWSTANIA STYCZNIOWEGO 1863 R. / ZMARŁ W KRAKO-WIE – PRZEŻYŁ 109 LAT / POGRZEB ODBYŁ SIĘ Z HONORAMI WOJSKOWYMI. / Z KAPLICY WOJSKOWEJ PRZY ULICY WROCŁAWSKIEJ, / NA LAWECIE ARMATNIEJ PRZEWIEZIONO BOHATERA / DO WSPÓLNEJ MOGIŁY. / CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI / PRAWNUKI //

10. Stanisław Krzyżanowski (1848 – 23 X 1932)Wymiary tablicy: 60 x 50 cmTreść inskrypcji:

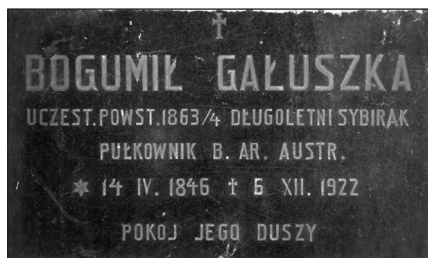
Ś. † P. / STANISŁAW DĘBNO KRZYŻANOWSKI / ARCHITEKT / UCZESTNIK POWSTANIA STYCZNIOWEGO / PODPORUCZNIK – WETERAN WP PREZES STOW[arzyszenia] / ZWIĄZKU WETERANÓW POWSTANIA z R. 1863-4 / ODZNACZONY KRZYŻEM NIEPODLEGŁOŚCI z MIECZAMI / I KRZYŻEM WALECZNYCH / OBYW[atel] M[iasta] KRAKOWA / PRZEŻYWSZY LAT 84 ZM. 23 · X · 1932 R. //

11. Antoni Kozakiewicz (1841-1929) Wymiary tablicy: 60 x 50 cmTreść inskrypcji:

† / ANTONI / KOZAKIEWICZ / ART[ysta] MALARZ / WETERAN PPOR. z 1863 R. / * 1841 † 1929 //

12. Bogumił Gałuszka (14 IV 1846 – 5 XII 1922) Wymiary tablicy: 38 x 23,3 cmTreść inskrypcji:

† / BOGUMIŁ GAŁUSZKA / UCZEST[nik] POWST[ania] 1863/4 DŁUGOLETNI SYBIRAK / PUŁKOWNIK B[yłej] AR[mii] AUSTR[iackiej] / * 14 IV. 1846 † 6 [5] XII. 1922 / POKÓJ JEGO DUSZY //

13. Józef Lemański (ok. 1842 – 23 V 1920) Wymiary tablicy: 28,5 x 24,4Treść inskrypcji:

Ś. † P. / JÓZEF LEIWA / LEMAŃSKI / B[yły] WŁ[aściciel] DÓBR, OFICER WOJSK POLSKICH / UCZEST[nik] POWST[ania] Z R. 1863-4. / OB[ywateł] M[iasta] CHRZANOWA. / PRZEŻ[ył] LAT 78 ZM. DN. 24 [23]³⁶. V. 1920 R. / W KRAKOWIE. / Pokój Jego Duszy. //

³⁶ Zachowała się klepsydra, która podaje datę śmierci – 24 maja (ANKr. 29/2676/14, k. 435). Dzień 23 maja podaje akt zgonu.

14. Jan Nodzeński (ok. 1840 – 13 X 1933) Wymiary tablicy: 27,8 x 23 cmElementy dekoracyjne: W dolnym lewym rogu zamieszczono porcelanową fotografię zmarłego w mundurzeTreść inskrypcji:

NOWINA / JAN NODZEŃSKI / SYN ADJ[utanta] NAPOLEONA I. / WET[eran] Z 1863 R. WIĘZIEŃ STANU / * w KRAKOWIE LAT 90 / † 13. X. 1933 R. / DROGIEMU OJCU i DZIADZIOWI. //

15. Ksawery Franciszek Francki (ok. 1841 – 6 VI 1922) Wymiary tablicy: 38 x 21 cmTreść inskrypcji:

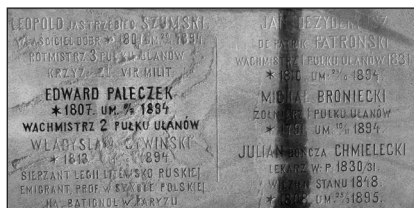
† / KSAWERY FRANCISZEK / FRANCKI / WET[eran] z 1863 R. CZŁONEK ORGANIZACJI / I SYBIRAK LAT 81 / † 6/6 1922 R. //

16. Seweryn Wiśniewski (? – 14 XI 1928) Wymiary tablicy: 20 x 12 cmTreść inskrypcji:

SEWERYN WIŚNIEWSKI / uczest[nik] Powst[ania] 1863 r. / † 14. XI 1928. / AVE MARIA. //

17. Maksymilian Nożyczkowski (3 X 1837 – 27 XI 1933) Wymiary tablicy: 35 x 25 cmTreść inskrypcji:

Ś. † P. / MAKSYMILJAN / NOŻYCZKOWSKI / WETERAN 1863 R. / UR. W PRZEDECZU 3. X. 1837 R. / ZM. W KRAKOWIE 27. XI. 1933 R. //

18. Leopold Szumski (1801 – 20 I 1894), Engelberdt Paleczek (1807 – 24 II 1894), Władysław Cywiński (1813 – 4 VI 1894), Jan de Patrik Patroński (1810 – 29 X 1894), Michał Broniecki (1791 – 10 XI 1894), Julian Chmielecki (1808 – 25 III 1895) Wymiary tablicy: 90,4 x 46, 7Treść inskrypcji (część lewa):

LEOPOLD JASTRZĘBIEC SZUMSKI / WŁAŚCI-

CIEL DÓBR * 1801 UM[arł] 20/1. 1894. / ROTMISTRZ 3. PUŁKU UŁANÓW / KRZYŻ ZŁ[oty] VIR[tuti] MILIT[ari] / EDWARD [Engelberdt] PALECZEK / * 1807. UM[arł]. 8/7 [24 II] 1894.

/ WACHMISTRZ 2 PUŁKU UŁANÓW / WŁADYSŁAW CYWIŃSKI / * 1813. UM. $\frac{4}{6}$ 1894.
/ SIERŻANT LEGII LITEWSKO[-]RUSKIEJ / EMIGRANT, PROF[esor] w SZKOLE POL-
SKIEJ / NA BATIGNOL W PARYŻU /

Treść inskrypcji (część prawa):

JAN DEZYDERYUSZ / DE PATRIK PATROŃSKI / WACHMISTRZ 1 PUŁKU UŁANÓW
1831 / * 1810. UM: $\frac{29}{10}$ 1894. / MICHAŁ BRONIECKI [Bronicki] / ŻOŁNIERZ 1 PUŁKU
UŁANÓW / * 1791. UM: $\frac{10}{11}$ 1894. / JULIAN BOŃCZA CHMIELECKI / LEKARZ W: P:
1830/31. / WIĘZIEŃ STANU 1848. / * 1808. UM. $\frac{25}{3}$ 1895. //

19. Tadeusz Żelechowski (16 XII 1840 – 5 V 1934)

Wymiary tablicy: 35 x 25 cm

Treść inskrypcji:

Ś. † P. / TADEUSZ ŻELECHOWSKI / WETERAN
1863 R. / UR. W WILNIE 16. XII. 1840 R. / ZM.
W KRAKOWIE 5. V. 1934 R. //

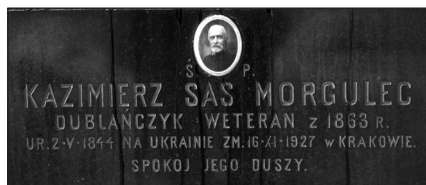
20. Kazimierz Morgulec (2 V 1844 – 16 XI 1927)

Wymiary tablicy: 57 x 24 cm

Elementy dekoracyjne: U góry po środku tablicy za-
mieszczono porcelanowe zdjęcie powstańca

Treść inskrypcji:

Ś. P. / KAZIMIERZ SAS MORGULEC / DUBLAŃ-
CZYK WETERAN z 1863 R. / UR. 2 · V · 1844 NA
UKRAINIE ZM. 16 · XI · 1927 w KRAKOWIE. /
SPOKÓJ JEGO DUSZY.

21. Antoni Mroczkowski (1846 – 12 XI 1910)

Wymiary tablicy: 40 x 20 cm

Treść inskrypcji:

† / ANTONI PRUSS MROCKOWSKI / UCZEST[-]
NIK POWSTANIA R. 1863 / OFICYAŁ C[esarsko-]
K[rólewskich] KOLEI PAŃSTW[owych] / * 1846
† 1910. //

22. Stanisław Śmielowski (1846 – 14 I 1912)

Wymiary tablicy:

40 x 20 cm

Treść inskrypcji:

† / STANISŁAW LESZCZYC ŚMIELOWSKI / LE-
ŚNICZY POWST[aniec] SYBIRAK Z. R. 1863. /
* 1846. – † 1912. //

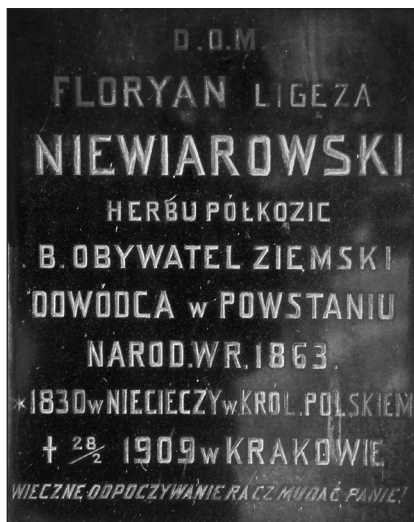

23. Alfred Mieczysław Manasterski (29 III 1842 – 29 VIII 1919)

Wymiary tablicy: 35,5 x 25 cm

Treść inskrypcji:

ALFRED MIECZYŚLAW / SAS MANASTERSKI / UCZESTNIK POWSTANIA 1863 R. / EM[erytowany] SĘDZIA APELACYJNY z ZŁOCZOWA / * 29.3.1842 † 28.8.1913 [29 VIII 1919] //

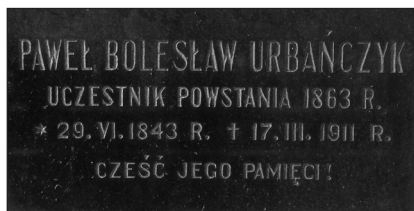

24. Florian Niewiarowski (1830 – 28 II 1909)

Wymiary tablicy: 36,5 x 47 cm

Treść inskrypcji:

D[eo] O[ptimo] M[aximo] / FLORYAN LIGEZA / NIEWIAROWSKI / HERBU PÓŁKOZIC / B[yły] OBYWATEL ZIEMSKI / DOWÓDCA w POWSTANIU / NAROD[owym] W R. 1863. / * 1830 w NIECIECZY w KRÓL[estwie]. POLSKIM / † 28/2 1909 w KRAKOWIE / WIECZNE ODPOCZYWANIE RACZ MU DAĆ PANIE! //

25. Bolesław Urbańczyk (ok. 1840 – 5 X 1911), Paweł Urbańczyk (29 VI 1843 – 17 III 1911)

Wymiary tablicy: 44,7 x 24,2 cm

Treść inskrypcji:

PAWEŁ BOLESŁAW URBAŃCZYK [Paweł Urbańczyk] / UCZESTNIK POWSTANIA 1863 R. / * 29. VI. 1843 R. † 17. III. 1911 R. / CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI! // [oraz Bolesław Urbańczyk ok. 1840 – 5 X 1911]

26. Leon Kopczyński (1813 – 9 V 1895), Michał Chodorowicz (1811-1888), Eustachy Franki (1812 – 19 X 1895), Antoni Turkietty (1805 – 21 IV 1896), Augustyn Jędrzejowski (1810 – 13 II 1897), Andrzej Kąkowski (1799 – 9 III 1898)

Wymiary tablicy: 90 x 47 cm

Treść inskrypcji (część lewa):

LEON KOPCZYŃSKI / PODCHORAŻY W. P. 1830/31 LEGII LIT[ewsko-]RUSKIEJ / WIEZIEN STANU 1846. / URZĘDNIK [Towarzystwa] WZAJEMN[y]ch UBEZPIECZ[eni] / * 1813. UM: 5/5 1895. / MICHAŁ CHODOROWICZ / ŻOŁNIERZ W. P. 1831 JAZDY WOŁYŃSKIEJ / SYBIRAK * 1811. † 1888. / EUSTACHY FRANKI / PODOFICER 2 PUŁKU PIECHOTY W. P. 1830. / * 1812. † 19 PAŹDZIERNIKA 1895. /

Treść inskrypcji (część prawa):

ANTONI TURKIETTY / OFICER W. P. 1831 KORPUSU GENER[ajła] [Józefa] DWERNICKIEGO / NACZELNIK ODDZIAŁU POWSTANIA 1863. / SYBIRAK * 1805. † 1896. / AUGUSTYN JĘDRZEJOWSKI / * 1810. † 13 LUTEGO 1897. / ŻOŁNIERZ WOJSK POLSKICH 1831 / Z LEGII NADWIŚLAŃSKIEJ / ANDRZEJ KĄKOWSKI / ŻOŁNIERZ B[yłych] WOJSK POLSKICH 1830/1 R. / UCZESTNIK W BITWACH POD OSTROŁĘKĄ I GROCHOWEM / * R[oku] 1799. † 9 MARCA 1898 R. //

27. Medard Morawiecki (16 V 1846 – 25 IX 1937)

Wymiary tablicy: 44 x 18,6 cm

Treść inskrypcji:

Ś. † P. / MEDARD MORAWIECKI / WETERAN 1863 R. / UR. 16. V. 1846. w NOWYM SĄCZU / ZM. 25. IX. 1937. W KRAKOWIE / CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI. //

28. Tomasz Chmieliński (29 XII 1845 – 8 XII 1944)

Wymiary tablicy: 40 x 20 cm

Treść inskrypcji:

Ś. † P. / TOMASZ CHMIELIŃSKI / WETERAN z 1863 R. / UR. 29. XII. 1845 w SEROCKU / ZM. 8. XII. 1944 / PROSI O WESTCHNIENIE DO BOGA. //

29. Sebastian Mach (ok. 1844 – 29 I 1909)

Wymiary tablicy: 35 x 47 cm

Treść inskrypcji:

† / SEBASTYAN / MACH / D^B WSZECH NAUK LEK[arskich] / UCZEST[nik] POWST[ania] z R. 1863 / KILKULETNI SYBIRAK / PRZEŻYWSZY 65 LAT. / ZM. 29/1 1909 R. / POKÓJ JEGO DUSZY. //

30. Franciszek Rutkowski (1830 – 29 IV 1907)

Wymiary tablicy: 35 x 47

Treść inskrypcji:

Ś. † P. / FRANCISZEK JÓZEF / RUTKOWSKI / z LITWY SYBIRAK z R. 1863. / DŁUGOLETNI URZĘDNIK MUZEUM / X.X. CZARTORYSKICH. / * 1830. † 1907. //

31. Scholastyka Mackiewiczowa (1848 – 5 V 1943), Grzegorz Mackiewicz (daty nieznane)

Wymiary tablicy: 45 x 25 cm

Elementy dekoracyjne: W górnych rogach porcelanowe fotografie Grzegorza Mackiewicza (zdjęcie z młodości, w stroju szlacheckim) i Scholastyki Mackiewiczowej (zdjęcie w wieku starszym w mundurze)

Treść inskrypcji:

† / PAMIĘCI / SCHOLASTYKI / z JAMONTTÓW / MACKIEWICZOWEJ / PPOR. W. P. UR. W WILNIE 1848 ZM. W KRAKOWIE 5. 5. 1943 / I GRZEGORZA MACKIEWICZA / z PARTII TOPORA [Ludwika Zwierzdowskiego] POWSTAŃCÓW 1863 WIĘZNIÓW I SYBIRAKÓW / DZIECI I WNUKI //

ŚCIANA TYLNA (PÓLNO-CNO-WSCHODNIA):

32. Antoni Süß (14 I 1844 – 26 I 1946)

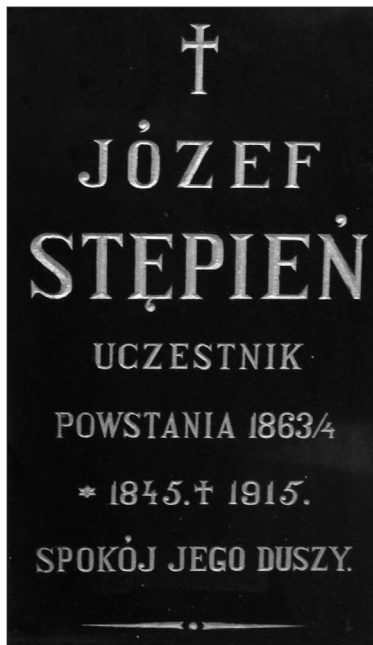
Wymiary tablicy: 62 x 43,5 cm

Elementy dekoracyjne:

W górnym lewym rogu porcelanowe zdjęcie przedstawiające powstańca w wieku starszym, w mundurze

Treść inskrypcji:

Ś. † P. / ANTONI SÜSS / PPOR. WETERAN z ROKU 1863/64 / ODZNACZONY KRZYŻEM POWSTAŃCÓW z r. 1863 / KRZYŻEM NIEPODLEGŁOŚCI Z MIECZAMI, / ORDEREM POLONIA RESTITUTA, / KRZYŻEM POWSTAŃCÓW GÓRNOŚLĄSKICH, / ODZNAKĄ KORPUSU KADETÓW NR. 1 we LWOWIE / UR. w JANOWIE LWOWSKIM / PRZEŻYŁ LAT 102 † 26. I. 1946 r. //

33. Józef Stępień (1845 – 29 III 1915)

Wymiary tablicy: 30 x 58,5 cm

Treść inskrypcji:

† / JÓZEF / STĘPIEŃ / UCZESTNIK / POWSTANIA 1863/4 / * 1845. † 1915. / SPOKÓJ JEGO DUSZY. //

34. Jan Nowosielski (ok. 1840 – 8 II 1931)Wymiary tablicy: 27,6 x 27 cmTreść inskrypcji:

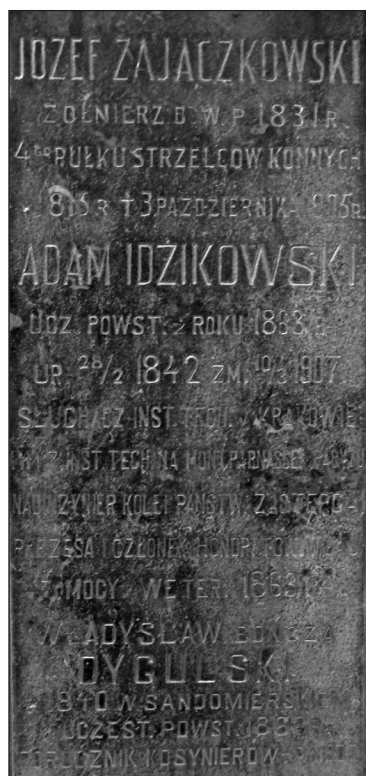
Ś. † P. / JAN / NOWOSIELSKI / OBYW[atel] ZIEM[ski]
POW[staniec] [18]63 R / LAT 91 ZM. 8.2.1931 / W KRA-
KOWIE //

35. Hipolit Filochowski (ok. 1840 – 9 XII 1910) Wymiary tablicy: 30 x 28,7 cmTreść inskrypcji:

† / HIPOLIT ŚLEPOWRON / FILOCHOWSKI / BYŁY
UCZESTNIK POWSTANIA 1863 R. / URZĘDNIK
TOW[arzystwa] WZ[ajemnych] UBEZP[ieczeń] / UR.
W ŁOSIACH KRÓL[estwo] POL[skie] / ZM. 9 GRUD-
NIA 1910 R. / POKÓJ JEGO DUSZY. //

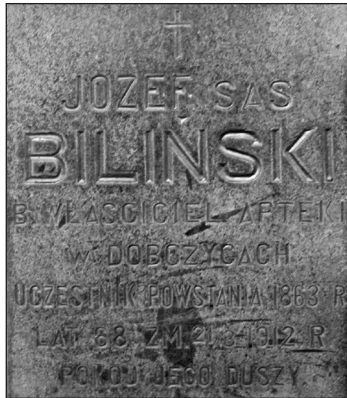
36. Józef Zajączkowski (1815 – 3 X 1905), Adam Błażej Idzikowski (28 II 1842 – 10 III 1907), Władysław Dygulski (1840 – 8 IV 1907) Wymiary tablicy: 24 x 54 cmTreść inskrypcji:

JÓZEF ZAJĄCZKOWSKI / ŻOŁNIERZ B[yłego] W. P.
1831 R. / 4^{go} PUŁKU STRZELCÓW KONNYCH /
* 1815 R. † 3 PAŹDZIERNIKA 1905 R. / ADAM IDZI-
KOWSKI / UCZ[estnik] POWST[ania] z ROKU 1863/64
/ UR. 28^{1/2} 1842 ZM. 10^{1/3} 1907 / SŁUCHACZ INST[ytutu]
TECH[nicznego] w KRAKOWIE / I WYŻ[ego] INST[ytutu]
TECH[nicznego] NA MONTPARNASSE [w]
PARYŻU / NADINŻYNIER KOLEI PAŃSTW[owych]
ZASTĘPCA / PREZESA I CZŁONEK HONOR[owy]
TOW[arzystwa] WZAJ[emnej] / POMOCY WETER[an-
ów] 1863/64 / WŁADYSŁAW BOŃCZA / DYGULSKI
/ * 1840 W SANDOMIERSKIEM / UCZEST[nik] PO-
WST[ania] 1863 R. / PORUCZNIK KOSYNIERÓW † 8^{1/4}
1907. //

37. Zygmunt Skąpski (1843 – 26 VI 1907) Wymiary tablicy: 23 x 33 cmTreść inskrypcji:

† /ZYGMUNT JELITA / SKĄPSKI / UCZESTNIK POWSTANIA / z 1863 R. EM[erytowany] POBORCA / PODATKOWY / UR. 1843 ZM. 1907 R. / POKÓJ JEGO DUSZY. //

38. Józef Biliński (ok. 1844 – 21 III 1912) Wymiary tablicy: 23 x 29,3 cmTreść inskrypcji:

† / JÓZEF SAS / BILIŃSKI / B[yły] WŁAŚCICIEL APTEKI / w DOBCZYCACH / UCZESTNIK POWSTANIA 1863 R. / LAT 68 ZM. 21/3 1912 R. / POKÓJ JEGO DUSZY. //

39. Mikołaj Bracki (1807 – 16 II 1901), Józef Sierawski (1810 – 24 XI 1901) Wymiary tablicy: 60,5 x 24 cmTreść inskrypcji (część lewa):

MIKOŁAJ BRACKI / ŻOŁNIERZ B[yłych] WOJSK POLSKICH 1831 R. / Z LEGII WOŁYŃSKIEJ / POWSTANIEC

1863 R. SYBIRAK / * 1807 R. † 16 LUTEGO 1901 R. /

Treść inskrypcji (część prawa):

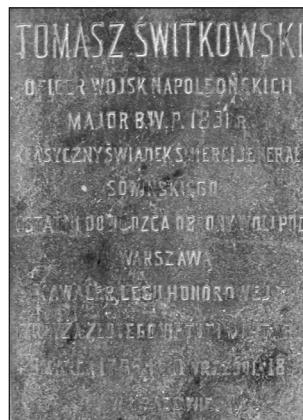
JÓZEF SIERAWSKI / ŻOŁNIERZ B[yłych] WOJSK POLSKICH 1831 R. / Z LEGII NADWISŁAŃSKIEJ / * 1810 R. † 24 LISTOPADA 1901 R. //

40. Franciszek Sosnowski (1812 – 16 XII 1902) Wymiary tablicy: 30,7 x 24 cmTreść inskrypcji:

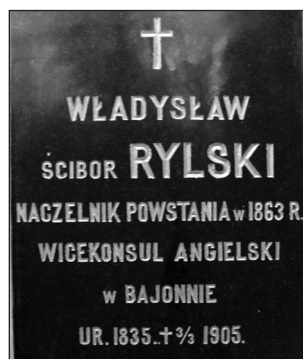
FRANCISZEK NAŁĘCZ / SOSNOWSKI / ŻOŁNIERZ B[yłego]. W. P. 1831 / I P[ułku] KRAKUSÓW IM. T[adeusza] KOŚCIUSZKI / * 1812. † 16. XII. 1902. / OJCU MEMU WIECZNA PAMIĘĆ / LUDWIK SOSNOWSKI-SOŁSKI. //

41. Tomasz Świtkowski (9 III 1785 – 30 IX 1855)Wymiary tablicy: 24 x 53,5 cmTreść inskrypcji:

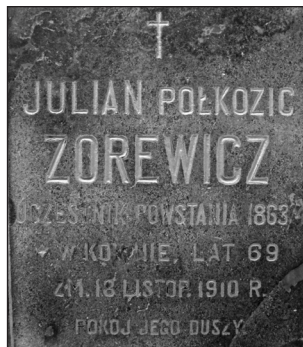
TOMASZ ŚWITKOWSKI / OFICER WOJSK NAPOLEOŃSKICH / MAJOR B[yłego] W. P. 1831 R. / KLASYCZNY ŚWIADEK ŚMIERCI JENERAŁA / SOWIŃSKIEGO / OSTATNI DOWÓDZCA [!] OBRONY WOLI POD / WARSZAWĄ / KAWALER LEGII HONOROWEJ / I KRZYŻA ZŁOTEGO VIRTUTI MILITARI / * 9 MARCA 1785 † 30 WRZEŚNIA 1855 / W KRAKOWIE. //

42. Władysław Ścibor-Rylski (1835 – 3 III 1905) Wymiary tablicy: 22,7 x 33,5 cmTreść inskrypcji:

† / WŁADYSŁAW / ŚCIBOR RYLSKI / NACZELNIK POWSTANIA w 1863 R. / WICEKONSUL ANGIELSKI / w BAJONNIE / UR. 1835. † 3/3 1905. //

43. Julian Zorewicz (ok. 1841 – 18 XI 1910) Wymiary tablicy: 23 x 30 cmTreść inskrypcji:

† / JULIAN PÓŁKOZIC / ZOREWICZ / UCZESTNIK POWSTANIA 1863 / * W KOWNIE, LAT 69 / ZM. 18 LISTOP[ada] 1910 R. / POKÓJ JEGO DUSZY. //

44. Jakób Rucki (1806 – 27 IV 1900), Adam Czernik (1808 – 6 VIII 1900), Józef von Hutten-Czapski (1806 – 12 V 1900), Antoni Homiński (1811 – 13 I 1901) Wymiary tablicy: 65 x 44,5 cmTreść inskrypcji (część lewa):

JAKÓB RUCKI / ŻOŁNIERZ B[yłych] WOJSK POLSKICH 1831 R. / 1806 R. † 27/4 1900 R. / ADAM ORWAT CZERNIK / B[yły] OBYWATEL ZIEMSKI KRÓLESTWA / POLSKIEGO / OFICER WOJSK POLSKICH / I PUŁKU KRAKUSÓW 1831 R. / * 1808 † 6 SIERPNI 1900 R. /

Treść inskrypcji (część prawa):

JÓZEF VON HUTTEN CZAPSKI / OFICER B[yłych] WOJSK POLSKICH 1831 R. / UCZESTNIK POWSTANIA 1848 / JENERAŁ DOWÓDZCA [!] KAWALERYI / W POWSTANIU 1863 R. / * 1806 † 12 MAJA 1900 R. /

ANTONI HOMINSKI / ŻOŁNIERZ B[yłych] WOJSK POLSKICH 1831 R. / * 1811 R. / † 13STYCZANIA 1901 R //

45. Franciszek Zygmunt (1843 – 3 XII 1921)

Wymiary tablicy:

29,7 x 20 cm

Treść inskrypcji:

† / Ś. P. / FRANCISZEK ZYGMUNT / * 1843 † ³/₁₂ 1922 [1921] / ST[arszy] REW[ident] K[asy] P[o-
zyczkowej] (?) UCZ[estnik] POWST[ania] 1863 R. /
CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI! //

46. Romuald Krasuski (4 IX 1837 – 29 I 1928)

Wymiary tablicy: 30 x 19,5 cm

Treść inskrypcji:

ROMUALD NOWINA / KRASUSKI / MAJOR W. P. z R. 1863/4 / KAWALER KRZYŻA VIRTUTI MILITARI / 4. IX. 1837 w DRUŻKOWIE / † 29. I. 1928 w KRAKOWIE //

47. Michał Rożycki (16 IX 1839 – 3 I 1921)

Wymiary tablicy: 30,5 x 20 cm

Treść inskrypcji:

† / MICHAŁ ROLA / ROŻYCKI / MAJOR W. P. R. 1863/4 / * 16. IX. 1839. † 3. I. 1921. / POKÓJ JEGO DUSZY. //

48. Ignacy Kowalski (1842 – 30 I 1930)

Wymiary tablicy: 31 x 20,2 cm

Treść inskrypcji:

† / IGNACY KOWALSKI / UCZESTNIK POWSTANIA 1863 R. / * 1842 † 30. I. 1930 / CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI! //

ŚCIANA BOCZNA (PÓLNOCNO-ZACHODNIA):

49. Emilian Sieniewicz (ok. 1833 – 6 VII 1909)

Wymiary tablicy: 30,8 x 43 cm

Treść inskrypcji:

† / X. EMILIAN SIENIEWICZ / JUBILAT / PSAŁ-
TERZYSTA i SPOWIEDNIK / PRZY KOŚCIELE
N[ajświętszej] M[aryi] P[anny] / BYŁY GR[ecker]-
KAT[olicki] PROBOSZCZ w SWORACH / WIĘ-
ZIEN i WYGNANIEC z KR[ólestwa] POLSKIEGO
/ LAT 76 † 7 [6]. VII. 1909. / PROSI O ZDROWAŚ
MARYA. //

50. Szymon Katyll (ok. 1835 – 23 II 1912)

Wymiary tablicy: 53,5 x 50 cm

Elementy dekoracyjne: U góry, pośrodku porcela-
nowa owalna fotografia przedstawiająca powstańca
w wieku starszym

Treść inskrypcji:

Ś. P. / SZYMON KATYLL / INŻYNIER WY-
DZIAŁU KRAJOWEGO w GALICJI / UCZEST-
NIK POWSTANIA z 1863 R. / PRZEŻYWSZY
LAT 77 ZM. 23 LUTEGO 1912 R. // Ś. P. ZMARŁY
POCHODZIŁ Z RODZINY ZIEMIAŃSKIEJ NA
LITWIE / PO UPADKU POWSTANIA PRZE-
BYŁ LATA W KOPALNIACH NERCZYŃSKICH
/ SKĄD DOSTAŁ SIĘ DO GALICJI i TU SPO-
CZAŁ / POLECAJĄC SIĘ PAMIĘCI RODAKÓW
/ PROSI O ZDROWAŚ MARYA. //

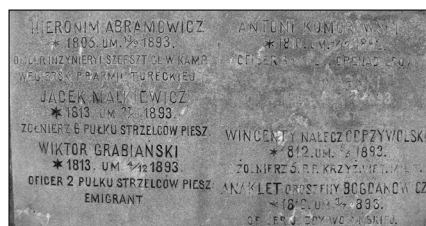

51. Hieronim Abramowicz (1805 – 12 IX 1893), Jacek Malkiewicz (1813 – 28 XI 1893), Wiktor Grabiański (1813 – 4 XII 1893), Antoni Komo- rowski (1810 – 4 XII 1892), Józef Ziętarski (1805 – 27 II 1893), Wincenty Odrzywolski (1812 – 18 V 1893), Anaklet Oroszeny Bohdanowicz (1810 – 3 VII 1893)

Wymiary tablicy: 90 x 49,2 cm

Treść inskrypcji (część lewa):

HIERONIM ABRAMOWICZ / *1805. UM. ¹³ ¹²/₉, 1893. / OFICER INŻYNIERYI SZE-
SZT[abu] GŁ[ównego] W KAMP[anii] / WĘGIERSK[ej] P[ułk] P[iechoty] ARMII TURECKIEJ
/ JACEK MALKIEWICZ / * 1813 UM. ²⁷ ¹²⁸/₁₁, 1893. / ŻOŁNIERZ 6 PUŁKU STRZELCÓW
PIESZ[ych] / WIKTOR GRABIAŃSKI / * 1813. UM. ⁴/₁₂, 1893. / OFICER 2 PUŁKU STRZEL-
CÓW PIESZ[ych] / EMIGRANT. /

Treść inskrypcji (część prawa):

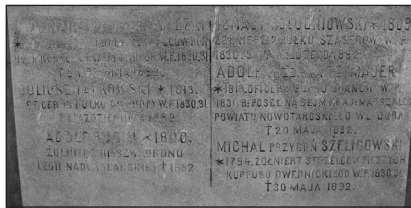
ANTONI KOMOROWSKI / * 1810. UM. $\frac{4}{12}$ 1892. / OFICER GWARDYI GRENADYEROW [pułku grenadierów gwardii] / JÓZEF ZIĘTARSKI / * 1805. UM. $\frac{27}{2}$ 1893. / ŻOŁNIERZ 2. PUŁK[u] STRZELC[ów] PIESZ[ych] / WINCENTY NAŁĘCZ ODRZYWOLSKI / * 1812. UM. $\frac{18}{5}$ 1893. / ŻOŁNIERZ 6. P[ułku] P[iechoty] KRZYŻ. VIRT[uti] MILIT[ari] / ANAKLET OROSZENY BOGDANOWICZ [Bohdanowicz] / * 1810. UM. $\frac{3}{7}$ 1893. / OFICER JAZDY WOŁYŃSKIEJ. //

52. Bronisław Abramowicz (22 XII 1835 – 17 VII 1912)

Wymiary tablicy: 54 x 50 cm

Treść inskrypcji:

BRONISŁAW BURCZAK / ABRAMOWICZ / KAPITAN ADJUTANT JEN[erała] [Mariana] LANGIEWICZA / ARTYSTA MALARZ / * W ZAŁUCHOWIE $\frac{22}{12}$ 1835 † W KRAKOWIE $\frac{17}{7}$ 1912. // ORĘŻEM WALCZYŁ O WOLNOŚĆ, / PRACĄ O ŻYCIĘ, ŻYCIEM O PRAWDĘ, / CIERPIENIEM I CHRZEŚCIJAŃSKĄ ŚMIERCIĄ / O ŻYWIOT WIECZNY. / PROSI O MODLITWĘ. //

53. Apolinary Światopełk Zawadzki (1808 – 8 IX 1892), Juliusz Falkowski (1813 – 1 X 1892), Adolf Rucki (1800 – 15 X 1892), Ignacy Południowski (1809 – 17 II 1892), Adolf Tetmajer (1813 – 21 V 1892), Michał Szeligowski (1794 – 30 V 1892)

Wymiary tablicy: 89,5 x 49 cm

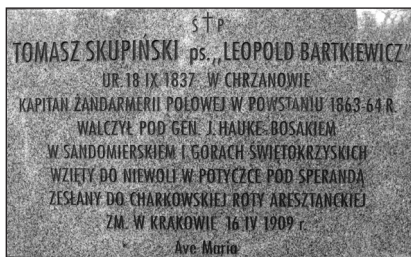
Treść inskrypcji (część lewa):

APOLINARIY ŚWIATOPEŁK ZAWADZKI / * 1808.

OFICER 2 PUŁKU STRZELCÓW KON / NYCH KORPUSU [Józefa] DWERNICKIEGO W. P. 1830.31 / † 8 WRZEŚNIA 1892. / JULIUSZ FALKOWSKI * 1813. / OFICER 13 PUŁKU PIECHOTY W. P. 1830. 31. / † 1 PAŹDZIERNIKA 1892 / ADOLF RUCKI [Rudzki] * 1800. / ŻOŁNIERZ III° SZWADRONU / LEGII NADWIŚLAŃSKIEJ † 1892 /

Treść inskrypcji (część prawa):

IGNACY POŁUDNIOWSKI * 1809 / ŻOŁNIERZ 2 PUŁKU SZASERÓW W. P. / 1830. [18]31. † 17. LUTEGO 1892 / ADOLF PRZERWA TETMAJER / * 1813. OFICER 2 PUŁKU UŁANÓW W. P. / 1831. B[yły] POSEŁ NA SEJM KRAJ[owy] MARSZAŁEK / POWIATU NOWOTARSKIEGO WŁ[aściciel] DÓBR / † 20 [21] MAJA 1892. / MICHAŁ PRZYGOŃ SZELIGOWSKI / * 1794. ŻOŁNIERZ STRZELCÓW PIESZYCH / KORPUSU [Józefa] DWERNICKIEGO W[ojask] P[olskich] 1830.31 / † 30 MAJA 1892. //

54. Tomasz Skupiński (18 IX 1837 – 16 IV 1909)

Wymiary tablicy: 80 x 49 cm

Treść inskrypcji:

Ś † P / TOMASZ SKUPIŃSKI ps. „LEOPOLD BARTKIEWICZ” / UR. 18 IX 1837 W CHRZANOWIE / KAPITAN ŻANDARMERII POŁOWEJ W POWSTANIU 1863-64 R. / WALCZYŁ POD GEN. J[ózefem] HAUKE-BOSAKIEM / W SANDOMIERSKIEM I GÓRACH ŚWIĘTOKRZYSKICH / WZIĘTY DO NIEWOLI W POTYCZCE POD SPE-

RANDA / ZESŁANY DO CHARKOWSKIEJ ROTY ARESZTANCKIEJ / ZM. W KRAKOWIE
16 IV 1909 r. / Ave Maria //

55. Franciszek Milicer (1804 – 2 VI 1889), Ignacy Filipowski (1810 – 7 XII 1889), Jan Bodzióch (1800 – 1 II 1890), Ludwik Feliks Woliński (1812 – 26 V 1890), Żelisław Bobrowski (1810 – 6 VIII 1890), Wojciech Szymański (1812? – 4 IV 1891), Jan Armółowicz (1811 – 22 VII 1891), Alojzy Wenda (1809 – 10 XII 1891), Adolf Chrystowski (8 X 1806 – 24 I 1892)

Wymiary tablicy: 90,5 x 50 cm

Treść inskrypcji (część lewa):

FRANCISZEK MILICER * 1804. KAPIT[an]. / W. P. 1831. OZD[obiony] KRZYŻ[em] VIR-
TUTI MILITARI † 1889 / IGNACY FILIPOWSKI * 1810. ŻOŁNIERZ / I PUŁKU ULANÓW †
1889 / JAN BODZIÓCH * 1800. ŻOŁNIERZ / I PUŁKU PIECHOTY † 1890 / LUDWIK FE-
LIKS WOLIŃSKI * 1812 / ŻOŁNIERZ 5 PUŁKU PIECHOTY † 1890. / ŻELISŁAW JASTRZĘ-
BIEC BOBROWSKI / * 1810. OFICER ADJ[utant] ORD[ynansowy] 1831 WIĘZIEN / STANU
1846. B[ły] WŁAŚC[iciel] DÓBR † 1889 [6 VIII 1890]. /

Treść inskrypcji (część prawa):

WOJCIECH SZYMAŃSKI * 1812. / ŻOŁNIERZ 1831 z LEGII NADWIŚLAŃSKIEJ / UMARŁ
4 KWIETNIA 1891. / JAN ARMÓŁOWICZ * 1811. / ŻOŁNIERZ 1831 z GWARDYI GRE-
NADYERÓW [pułku grenadierów gwardii] / UMARŁ 22 LIPCA 1891. / ALOJZY WENDA
* 1809. / OFICER 2 PUŁKU KRAKUSÓW W. P. / 1830. 31. SYBIRAK † 10 GRUDNIA 1891.
/ ADOLF CHRYSTOWSKI * 1806. / OFICER 2 PUŁKU JAZDY KALISKIEJ 1830. [18]31 /
† 24 STYCZNIA 1891 [1892]. //

56. Antoni Süß (14 I 1844 – 26 I 1946)

Wymiary tablicy: 57 x 40 cm

Treść inskrypcji:

† / ANTONI / SÜSS / PPOR. WETERAN PO-
WSTANIA Z 1863/4 R. / ODZNACZONY KRZY-
ŻEM POWSTAŃCÓW Z 1863 R. / KRZYŻEM
NIEPODLEGŁOŚCI Z MIECZAMI / ORDE-
REM POLONIA RESTITUTA, KRZYŻEM / PO-
WSTAŃCÓW GÓRNOŚLĄSKICH, ODZNAKĄ /
KORPUSU KADETÓW NR 1 WE LWOWIE / UR.
W JANOWIE LWOWSKIM ZM. W KRAKOWIE /
26 I 1946 R. ŻYŁ 102 LATA //

BIBLIOGRAFIA:**1. Źródła archiwalne:**Archiwum Narodowe w Krakowie (ANKr.):

550: Przytulisko powstańców
PW 8, PW 74.

29/2676/3: [Zbiór klepsydr]

29/2676/12: [Zbiór klepsydr]

29/2676/14: [Zbiór klepsydr]

29/2676/15: [Zbiór klepsydr]

Archiwum Narodowe w Krakowie, Oddział na ul. Lubicz (ANKr. OL):

ABM, Cm. Rak. 43:

Akta cmentarne Rok 1884.

Akta cmentarne Rok 1888.

Archiwum Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie, Rakowice (AZCKK Rak.):

864/42, [Akta dotyczące nowego projektu grobowca weteranów].

PKD-01-2.4120.3.1.2013.EW.

Pismo DRI/542/185/13, Kraków 28 II 2014.

Pismo GKUK 2a – Różne 13/60.

UC-253/60, k. 1323, 1324, [Akta dotyczące grobowca weteranów 1831 i 1863 r.]

2. Źródła drukowane:**Opracowania:**

150 rocznica powstania styczniowego, [on-line:] <http://www.archiwa.gov.pl/pl/component/content/article/63-aktualnosci/3505-150-rocznica-wybuchu-powstania-styczniowego-.html>, 28 XII 2013.

150. rocznica wybuchu Powstania Styczniowego. Materiały do historii powstania w zbiorach Archiwum Narodowego w Krakowie, [on-line:] <http://www.ank.gov.pl/powstaniestyczniowe/index.html>, 7 I 2014.

Cmentarz Rakowicki w Krakowie, Warszawa 1988.

Cmentarz Rakowicki w Krakowie, wstęp Jacek Majchrowski, Kraków 2003, *Krakowska Teka Konserwatorska*, t. 3.

Cyrankiewicz Stanisław, *Przewodnik po cmentarzach rzeczowo spisany przez [...]*, Kraków 1908.

Encyklopedia Krakowa, red. Ryszard Burek, Warszawa–Kraków 2000.

Gembarzewski Bronisław, *Rodowody pułków polskich i oddziałów równorzędnych od r. 1717 do r. 1831*, Warszawa 1925.

Grodziska Karolina, *Cmentarz Rakowicki w świadomości społecznej jako Panteon wielkich Polaków*, [w:] *Cmentarz Rakowicki w Krakowie*, Warszawa 1988, s. 28-52.

Grodziska Karolina, *Dwieście lat krakowskiej nekropolii*, [w:] *Cmentarz Rakowicki w Krakowie*, wstęp Jacek Majchrowski, Kraków 2003, s. 30-31, *Krakowska Teka Konserwatorska*, t. 3.

Grodziska Karolina, *Zaduszne ścieżki. Przewodnik po cmentarzu Rakowickim*, Kraków 2003, s. 40-45.

Grodziska-Ożóg Karolina, *Cmentarz Rakowicki w Krakowie*, Kraków 1987.

Król Anna, *Sztuka cmentarza Rakowickiego*, [w:] *Cmentarz Rakowicki w Krakowie*, Warszawa 1988, s. 53-92.

Polski słownik biograficzny, t. 1, 3-4, 6-8, 10, 12, 14-15, 34, Kraków [et al.] 1935-1992/1993.

Świątek Adam, *Powstańcy listopadowi w grobowcu weteranów 1831 i 1863 roku na cmentarzu Rakowickim w Krakowie*, [w:] *Wokół powstania listopadowego. Zbiór Studiów*, red. Hubert Chudzio, Janusz Pezda, Kraków 2014, s. 419-433.

Czasopisma:

„Czas” 1883-1889, 1892, 1896, 1899-1900, 1913.

„Dziennik Polski” 1946.

SUMMARY

The Tomb of Veterans of National Uprisings in 1831 and 1863 in the Rakowice Cemetery in Krakow. Stocktaking materials

The present article is the result of academic cataloguing of 1831 and 1863 veterans' tomb in the Rakowice Cemetery in Krakow. The tomb was founded in 1883 by the Society for the Support of the Veterans of 1831 [Towarzystwo Opiekinad Weteranami 1831 roku]. The first part is an attempt to present the tomb's history and the origins of the construction, with reference to the later extension and the unfulfilled plan, from the late 1930s, to build a new monumental tomb. The description is based on the acts of the National Archive in Krakow [Archiwum Narodowe w Krakowie] and on the 19th century Krakow press releases. The work also attempts to establish the number of the veterans who are buried in the tomb, because the memorial plaques which are preserved until the present day do not include all of the buried names. Some of the plaques' inscriptions present distorted personal data: misspelled names, wrong dates of birth or death. It was possible to clarify these data on the basis of the acts located in the Municipal Cemetery Administration's Archives of the Rakowice Cemetery in Krakow [Archiwum Zarządu Cmentarzy Komunalnych w Krakowie na Rakowicach]. An appendix which presents a list of 139 names of the veterans buried there and an inventory description of the 56 memorial plaques built into the walls of the tomb constitutes the second part of the article. The inventory provides the plaques' sizes and the epigraphic edition of the epitaphic transcriptions. The data gathered may augment both biographical research on the lives of the participants of the Polish national uprisings living in the 19th century Krakow, as well as on the issue of cultivating the tradition of independence.

KEYWORDS

the November Uprising (1830-1831), the January Uprising (1863-1864), Rakowice Cemetery, Krakow, tomb of veterans, Polish national uprisings, history of Poland, nineteenth century, cemetery studies